

Уллу, алакат байрам бла, багъалы жамауат!

Шабат кюн, 26 март, 2016 жыл

№ 57 (19978)

ЗАМАН

Газета издаётся на балкарском языке с 1924 года

Интернет-версия: zamankbr.ru

КЪАБАРТЫ-МАЛКЪАР РЕСПУБЛИКАНЫ
ПАРЛАМЕНТИНИ ЭМ ПРАВИТЕЛЬСТВОСУНУ ГАЗЕТИ

ВРЕМЯ

ГАЗЕТА ПАРЛАМЕНТА И ПРАВИТЕЛЬСТВА
КАБАРДИНО-БАЛКАРСКОЙ РЕСПУБЛИКИ

Къабарты-Малкъар Республиканы Башчысы Ю.А.Коконву Малкъар халкъны жангырыууну кюню бла АЛГЫШЛАУУ

Къабарты-Малкъарны хурметли жамауаты!
Республиканы Парламентини бла Правительство-суну атындан Къабарты-Малкъарда жашагъанлары барысын да жуууклашып келген байрам бла – Малкъар халкъны жангырыууну кюню бла - жюрегимден кызыу алгышлайма.

Бу керти окуна бек магъаналы кюню – кыйын кезиюнде да тынголмеген, игилге бек тюзюкге ийнануун тас этмеген, ниет чыныгылуугун сакълагъан, алгъа кырагъанын тохтатмагъан малкъар халкъны жангы тарыхын кесине толусунлай сыйындырган кюн. Ата-бабаларыны жерине кыйтахандан

сора уа, миллет кыраллыгын кыйтарырга, жангы жашау кырагъа да аны кълундан келгенди.

Бююнюкде малкъар халкъ экономикада, билим берюде, культурода, жашауу башха сфераларында да жетишимлери бла ёхтемленирге эркинди. Къабарты-Малкъарны башха халкълары бла бирге ол заманы сынауларындан бет жарыклы ётеригине, мындан ары да ырахат жашау кырауда жангы жетишимге жетеригине бир ишеклим жокъду.

Байрамны аллында алгыш эте, кырындаш малкъар халкъга, республиканы битеу жамауатына мамырлык, насип, жашау тежейме!

Концерт

Бирликни бла шухлукъну кыуанчы

Тонене Нальчикде Музыкалы театрда Малкъар халкъны жангырыууну кюнюне аталып уллу байрам болгъанды. Ары республиканы Парламентини депутатлары, Правительствоу членлери, министерстволаны бла ведомстволаны, шахарланы бла районланы башчылары, кырал организацияланы бла учрежденияланы, жамауат биригиуелени келечилери да келген эдиле.

Театрга кирген жерде уа Локияланы Рашитни коллекциясындан таула анала сокъгъан кююзледен кермюч да кыралгъанды. Концерт программаны уа, хар замандача, «Балкария» кырал фольклор- этнография тепсеу ансамбль ачханды. Ызы бла Музыкалы театры солистлери Жаболаны Замира бла Тимур Гуазов Инна Кашежванни сезлерине жазылгъан «Мени Малкъарга чакырадыла» деген жырны жангы интерпретацияда айтхандыла.

Концертин бардыргъанла Жанатайланы Ирэна, Денис Васильченко эмда Ислам Макоев жыйылгъанлары байрам бла юч тилде алгышлагъандыла, абадан тёлге саулык, узак ёмор, жаш адамлагъа уа жетишим тежегендиле. Ызы бла сахнага Къабарты-Малкъар Республиканы Башчысыны Администрациясы таматасы Мухамед Кодзоковну чыкыргъандыла. Ол Юрий Коконву Малкъар халкъны жангырыууну кюню бла алгышлауун окугъанды.

Андан сора сахнага жырчыла, тепсеуде устала

да бир бирлерин алышындыра чыкыгъандыла. Республикада жангы хор кыууун кыралгъанды да, аны бла бирге Габаланы Тенгиз, Жаникаланы Эльдар халкъ жырла айтып, жыйылгъанлары ыразы этгендиле. Быйыл Отарланы Омарны жоужыллыгы белгилениркиди. Аны да эсерип, ауазын эшитиргендиле, къабиргъада экранда суратын да кёргозгендиле. «Кабардинка» академиялы кырал тепсеу ансамбль, «Терк къазакъла» кырал ансамбль да сахнага кыуат салгъандыла.

Концерт шухлукъну байрамына айлангъанды. Анга малкъарлы артистле бла бирге къабартыла, орусула да тире кыатышхандыла. Тёпеланы Алим, Къабардокъланы Зукура, Моттайланы Тимур, Башийланы Магомед, Къулийланы Къайсын атлы малкъар кырал драма театры артисти Жолаланы Тахир, Ольга Сокурова, «Шагди» юлгюлю сабий тепсеу ансамбль, Текуланы Амур, Марьяна Барагунова да жырлап, тепсеп, кырауучулары кыуандыргъандыла.

Ингирге келгенле белгили постперибиз Мечиланы Кязимни, Къулийланы Къайсынни, Отарланы Керимни, Алим Кешоковну назмулары да эшитгендиле. Ахырында жырчыла, сахнага бирден чыгып, «Мени Къабарты-Малкъарым» деген жырны айтхандыла.

ХОЛАЛАНЫ Марзят.

Комиссия

Жалгъан продукцияны жолун кесерге

Тонене КЪМР-ни премьер-министри Мусукланы Алий законлагъа бузукълукъла этилип чыгарылгъан промышленный продукцияны сатыу-алыууга къажу комиссияны кезиюлуун бардыргъанды. Анда тыш кыралладан законсуз келтирилген кийимлени бла белгили фирмаланы продукциясына ушатыгъан затланы сатыу-алыуун тохтатуу юсюнден баргъанды сёз.

Аны ача, Алий Тахирович жыйылыу РФ-ни Президентини май укаларын толтурууну чеклеринде кыралгъанын билдиргенди. «Комиссияда сюзюлген вопрсла кыралны, республиканы да аш-азык кыркыуусузлугъун сакълау бла байламлыдыла эмда халкъны жашаууну кесерге себеплик этедиле», - дегенди ол.

Женгил промышленностьда жалгъан эм контрафакт продукцияны сатыу-алыууга къажу къаллай жумушла толтурулгъанлары юсюнден докладны Потребительлени праволарын сакълау эм адамны ырахатлы жашауу жаны бла федерал службаны КЪМР-де Управление-ни саны таматасы Жирослан Пагов этгенди. Ведомство санитар-эпидемиология надзор, таможня союзну техника регла-

менти къалай толтурулгъанын тинтиу, адамланы жашауларына кыркыууу продукцияны сатыу-алыуун тохтатуу жаны бла кырал политиканы толтурады.

Ахыры 2-чи бетдеди.

Алимни оюму

Азатлыкъны жарыгы

1957жылда 28 марта Нальчикде республиканы Баш Советини сессиясы ачылады. Анда сёз малкъар халкъны автономиясын кыйтарыууну юсюнден баргъанды. 1994 жылдан бери уа Къабарты-Малкъарны миллет байрамына, Малкъар халкъны жангырыууну кюнюне саналады.

Ата журтларына кыйтхан биринчи конлеринден окуна малкъарлыла республиканы политика, жамауат, культура жашаууну тири кыатышып башлайдыла. Эл, район эм шахар Советле аладан 345 депутат айырылады. Аланы араларында 117 тиширду болгъанды. 1958 жылда мартда 6 айыруу округда КЪМАССР-ни Баш Советине айырыула жангыдан бардырылгъандыла да, ары малкъар халкъны келечилери да сайлангъандыла.

КЪМАССР-ни 1959 жылда мартда айырылгъан Баш Советинде 15 таулу, ол санда 5 тиширду да, болгъанды. Эл, район эм шахар Советле битеу да 513 таулу айырылгъанды. СССР-ни Баш Советине сайлангъан 12 депутатдан 2-си, РСФСР-ни Баш Советини 3

депутатындан бири малкъарлыла эдиле. Саулай кыралны эмда Россей Федерацияны кырал властьларыны баш органларына Къулийланы Къайсын, Мусукланы Шамса, Уналаны Чомай айырылгъан эдиле.

Къабарты-Малкъарны Баш Советини кырау сессиясында Уналаны Чомай КЪМАССР-ни Баш Советини Президиумуну Председателине салынгъанды. КПСС-ни обкомуну бюросуна Уналаны Чомай, партианы обкомуну секретарына уа Улбашланы Исмайыл сайлангъандыла, арда Исмайылны Хутуйланы Ханасфия алышындыргъанды. Малкъарлыла республиканы правительствосуна да киргендиле, беш ведомствого башчылыкъ этгендиле: МВД-гъа, Финансла министерствого, Жарыкландыруу министрствого, Кырал планга эмда Халкъны жашау жумушлары жалчытуу министерствосуна. Черкесланы Сарбий КЪМАССР-ни Министрлери Советини Председателини заместителини кылулугуна сайлангъанды.

Ахыры 2-чи бетдеди.

Жалган продукцияны жолун кесерге

Ахыры. Аллы 1-чи бетдеди.

Докладчы билдиргенича, былтыр Управлениыны кыулукчулары 263 тинтиу бардыргандыла, битеу да бирге 4058 промышленный товар тинтилгенди, аланы арасында адамланы, ол санда сабийлени да, саулыкларына кыоркуулу затла ачыкылангандыла. Алай бла 2662 товарны сатарга эркин этилмегенди, бузуклыккылары кетериюно юсюндөн 95 эсгертиу жарашдырылганды, 168 кыулукчу, энчи предприниматель бла предпритие административ жууапха тартылгандыла эмда 1,9 миллион сом тазир салынганды.

Муусуланы Алий асламында кыаллай бузуклыккыла ачыкылангандыла сорганды. Жирослан Пагов айтханыча, Управлениыга адамдан тыш кыраллы продукцияга таргыуула келедиле. «Уруккыны неда кийимлени бир-эки ыйык кийгенден сора ала ахында жарасуусу болуп кыалгандыларын айтыучудула. Алай товарла уа адамланы саулыкларына да кыоркуулудула», - дегенди ол.

Контрафакт продукцияны келтиргендени аманлыккы жолларын кесуу жаны бла кыаллай мадарла толтурулгандылары юсюндөн КМР-де МВДны келечиси **Лев Хашукаев** доклад эт-

генди. Ол айтханыча, КМР-де женгил промышленностьну предпритиялары артык көп тойолдоле. Асламында алада кырал заказны толтурадыла, башкача айтханда, коч структуралага кийимле тигедиле. Алай предпритиялада техникалары эски болгандыларыны, менеджмент жаны бла керекли жумушла толтурулмагандылары ючюн аланы айныр онглари жокуду.

Женгил промышленностьда законлага бузуклыккыла этип жалган продукцияны чыгарууга кыажуу жумушлагы энци эс бурулады. Быыл алай 9 кезиу ачыкыланганды, ол санда битеу дунияда да белгили «Аидидас» фирманы шартларын законсуу хайырланган бизнесмен ачыкыланганды. «Аны бла байламлы административ протокол жарашдырылганды. Сыйырылган продукцияны багысы уа 106 минг сомга жетеди», - дегенди докладчы эмда республикада предпритиялары биринде налог эсепге салынмай ишленген фабрика ачыкыланганды да билдиргенди.

Ич ишле органланы кыулукчулары спирттен этилген жалган ичуги сатыу-алууу тохтатууга энци магъана бередила. Былтыр тамамланган жумушланы хайырындан бу жаны бла аманлыккылары азайтырга кыолдан

келгенди. Жылны аллындан бери уа полициячыла 186 минг этил спирт, 26 минг литр ичги затла эм 7,8 минг энчи марка сыйыргандыла.

Росалкогольрегулирование бла бирге аракчы чыгарылган заводлада энчи федерал маркаланы хайырлануу жаны бла законла кыаллай толтурулгандыларын дайым да тинтенлей турадыла. Алай бла былтыр предпритиялада законлага 30 бузуклыккы этилгени ачыкыланганды. Сэз ючюн, бир заводну кыулукчулары 2014 жылда, энчи лицензиялары болмаганында да кыарамай, темир жол бла алыучуга 56 вагон ичги зат ийгенди. Ишлерге эркинлиги болмаган кезиде предпритияны счётуна 155,570 миллион сом тошени тохтатырылганды.

Комиссияны жыйылыуунда КМР-де таможна постну башчысы **Альберт Бесчеков**, «Россей ючюн» халк фронт» битеуроссей кымылдыууно регион бёлюмюно толтуруучу комитетини таматасы **Евгений Бакаев** да сөлөшгендиле эмда оюмларын айтхандыла.

Жыйылыуу жууаплы органлага тийишли эсгертиуле кыалбай этуу бла бошалганды.

ТИКАЛАНЫ Фатима.

Таза жүрөккөн

Ариу кюнлери гиз көп болсунла!

Къабарты-Малкъарны хурметли жамауаты! Малкъар халккыны жангыруууно юнюо бла жүрөгибизден кызыу альгышлайбыз!

Бу байрам республикабызда жашаганланы барысына да уллу магъананы тутайды, бир жолга кыуанч да, мудохлык да сездиреди. Аны бла биз таулуаны кёчюнчюлюкде кеслерини жигерликтери, кишиликтери, адамлыклары бла миллеттерин сакылаган телюлерин хурметлейбиз.

Малкъар халк киши жеринде кыйынлыккы кёрген эсе да, боюлмегенди, кесини миллетлигин, намысын-сыйын, ата-бабаларыны ниет байлыкларыны, тюзюккө ийнаныуун тас этмегенди, тилин, адет-тёлерини, культураны сакылайганды. Тууган журтларына кыайтхандан сора, таулула башка халкыла бла бирге Къабарты-Малкъарны экономикасын, социальный сферасын, культураны айнытыуга уллу кыйын салгандыла. Биз мындан ары да ма ол халда жашарга, республикабыз жашнар, башка регионлага хар жаны бла юлгюлю болур ючюн кыолубуздан келгени аямазга керекбиз.

Бу байрам кюн Къабарты-Малкъарда жашаганланы барысына да алгыш эте, кийик саулык, насып, мамырлык, тынлык-ырахатлыккы тежейме! Кыуанчлы кюнлери гиз көп болсунла, ишигизде дайым да кётюрюле баргысы, жашауугуз тамблагы кюннге таукел кыарча кыуалсыз!

КМР-ни Жамауат палатасыны Советини кыаууу.

Ахыры. Аллы 1-чи бетдеди.

Көп жашларыбыз бла кызыларыбыз Москваны, Ленинградны, Дондагы Ростовну, Новочеркасскени, Махачкыаланы, Орджоникидзени эм кыраллы башка шахарларыны техника, медицина окыуу юйлерине жиберилгендиле. Алай кадрланы асламысын а Къабарты-Малкъар кырал университет хазырлаганды. Мында малкъар тилини бла литератураны кафедрасы бла бёлюмю ачылгандыла. Аны кёчюнчюлюкде 13 жыл турган, жазар, оккур, бирде уа кеси тилинде сөлөшүр окыуна онгу болмаган халккыла магъанасы айтып-айтмазча уллу болганды. 1962 жылда университетни биринчи кыаууу бошоп чыгады: 72 таулу дипломла кыоллу боладыла. Ол кезиуде дагыда 47 адам кыраллы башка вузларын бошагандыла.

Культураны бла искусствону айнытыуга энци эс бурулганды. 1957 жылда ноябрьде республикалы драма театрда малкъар труппа кыйышдырылганды, анга 21 актёр киргенди. Кыска заманын ичинде ол алты спектакль салганды. Чыгармачылыккы ишде жетишимлери ючюн **Маммеланы Ибрагимге** бла **Кючмезланы Шерифага** КМАССР-ни сыйлы артисттери деген ат аталганды.

Музыка культура да айныганды. Алтмышынчы жылда миллет композиторланы-Байчеккуланы Абидинни бла Жетгеланы Мустафирни-биринчи чыгармалары чыкканды, халк жырга жыралгандыла. Жыр, тепсеу ансамблыге, кырал филармонияга көп адамыбыз кыошулганды. Улбашланы Мутайга РСФСР-ни эмда Къабарты-Малкъар АССР-ни сыйлы артисти, Белпайланы Сергейге Къабарты-Малкъар АССР-ни сыйлы артисти деген атла аталгандыла. Театр-га кадрла хазырлар муратда 15 таулу жашны бла кызыны 1958 жылда Москваны Щепкин атлы театр училищесине окыурга жибергендиле. Бир-бирле уа Ленинградны консерваториясында бла Москваны киноинститутунда окуугандыла.

Январда малкъар тилде «Коммунизмге жол» газет чыгып башлаганды. «Кабардинская правда» газет «Кабардино-Балкарская правдага» тюрлендирилгенди. Малкъар тилде «Блокнот агитатора» эмда «Шүхлук» литература-суратлау альманах чыгарылып башлангандыла. Ара эм жер-жерли китап басмала малкъар литератураны мурдорун салган Мечиланы Кязими эмда белгиле постлени бла жазуучуланы -Къулийланы Къайсынны, Шахмырзаланы Саидни, Гуртуланы Бертини, Отарланы Керимни, Залихханланы Жанакъайтыны, Этезланы Омарны, Шауаланы Минанданни, Геттула-

ны Максимни, Мактыланы Сафарны эм башчаланы чыгармаларын китапла этип чыгаргандыла.

«Малкъар поэзияны антологиясы» да басмаланганды. 1950 жылланы ахырында 60-чы жылланы уа башында Къырал эм Ленинчи сауугаланы лауреаты Къулийланы Къайсынны поэзиясы бийик даражага кётюрюлгенди. РСФСР-ни Горький атлы кырал сауугасыны лауреаты поэтесса Зумакууланы Танзиляны да аты айтылып башлаганды. Малкъар жазуучуланы бла постлени повестьлери, романлары бла назмулары битеу Совет Союзга жайылып тебирегендиле. Ата журтларына кыайтхандан сора литературага Тёппеланы Алим, Толгурланы Зейтун, Бабаланы Ибрагим, Мокъаланы Магомет, Гуртуланы Салих,

Азатлыккыны жарыгы

Шауаланы Хасан, Созайланы Ахмат, Гадиляны Ибрагим, Моттайланы Светлана, Гуртуланы Элдар, Байзулаланы Алий эм башкала кыошулгандыла.

Уста кадрланы хазырлауга уллу магъана берилгенди. 1960 жылда республиканы окыу эм илму учреждениеларында 17 таулу урунганды. Филология илмуланы кандидаты Аппайланы Аскер, андан сора да, Хутуйланы Ханафий, Сотталаны Адилгерий, Къулбайланы Мухажир, Таукенланы Магомет, Бёзюланы Ахмат, Эфендиланы Салих, Чегембайланы Мариям эм башкала илму-тинтиу эм педагогика ишге ма ол заманда киришгендиле, көп да бармай кандидат диссертацияларын да кыоруулагандыла.

Алтмышынчы жылланы башында илмууга хунерли жаш телю кыошулганды, ол санда Толгурланы Зейтун, Залихханланы Михаил, Чеченланы Хусейин, Абшаланы Магомет, Мызыланы Исмайыл, Ахматланы Ибрагим, Ахматланы Муса, Чеченланы Исмайыл, Кючмезланы Мариям, Батчаланы Владимир. Бусагата ала барысы да атлары айтылган аллимдиле, бийик даражалы специалистдиле. Къабарты-Малкъар илму-излем институтда бла Къабарты-Малкъар кырал университетде малкъар халккы фольклорун, тилин, тарыхын тинтиу жаны бла илму ишле жангырылгандыла.

Битеу элдеде бла шахарлада багыу-профилактика учреждениела ачылгандыла. Онтогуз фельдшер-акusher пункт, 9 участка эм район больница халккыга медицина болушлук бергендиле. 1958 жылда юч больницаны кырулушлары башланганды -Кёндөленде бла Совет-

скииде 50-шер ундуруккыга, Тёбен Чегемде уа 25-ге. Ызы бла уа 14 таулу жаш бла кыыз институтлага окыурга жиберилгендиле.

1957-жылдан 1960 жылга дери элдеде 18 библиотека, алай бир да клуб ачылгандыла. Онеки элде киностановкала салынгандыла. 7 элге уа кинопередвижкала баргандыла. Советский элде кинотеатр ишленгенди. Алты адамыбыз Батайскде кинотехниканы школун бошаганды.

Халккыбыз кыайтхандан сора малкъарларыны къабартылыла, орусула, чюйотлюле, осетиниле эм башка миллетле бла 13 жылны ичинде юзюлюп турган шүхлуклары, жуууклыклары жангыдан кыуралып башланганды. Ол заманда «Таулула кыайтхандыла бла перекет да кыайты» деген сёзлени терк-терк эшитгенлерин кёлле эсгердиле.

Судуланы кыайтыргыла заман жетгенде, малкъарлыла аны төлеп башлагандыла. Алай көплени уа алай этерге кыолларындан келмегенди. Бир кыаууланы (урушну бла урунууну инвалидлери, көп сабийли юйюруни, эксюзлени, сакъатланы) кыйын болумларын эсге алып, союз правительство республиканы башчыларыны тилеклери бла судуланы бир кесегин аладан кетергенди. Алай бла 1964 жылда 1 миллион сом, 1966 жылда 170 минг сом, 1967 жылда 837 минг сом кетерилгенди.

КМАССР-ни Министрлерини Советинде Председатели заместители Хутуйланы Ханафий былай эсгергенди: «Къулийланы Къайсын СССР-ни Баш Советини депутаты болганды мени бла

бирге РСФСР-ни Министрлерини Советини бла РСФСР-ни Кырулуш банкында кирмеген кабинетибиз кыалмаган эди, малкъар халккыдан бла аланы мюлклеринден жашуу журтланы кырулушларына бла эллени тапландырууга алынган судуны кетерир ючюн. Ол муратыбызга жеталган эдик».

Озган жылда 10 адамыбыз Социалист Урунууну Жигити деген атка тийишли болганды, дагыда оюланган Кыоруулау министрствону, МВД-ны, ФСБ-ны, налог полицияны, юстицияны генералларыны чынарлы берилгендиле, алтаулан СССР-ни бла РСФСР-ни Кырал сауугаларыны лауреатлары, алай бири да Россейни халк эм сыйлы артисттери болгандыла.

Таулуладан жюзле илмуланы кандидатлары, докторлары болгандыла, төрт жүздөн аслам адамга да СССР-ни, РСФСР-ни, КМАССР-ни, КМР-ни да торлю-торлю сыйлы атлары аталгандыла. Жюзден артык спортчубуз СССР-ни бла Россейни спортуну усталары, бир нечасы уа халкыла аралы классы устала окыуна болгандыла. Малкъарлы алимлени араларында РАН-ны академиклери Энейланы Тимурну бла Залихханланы Михайлны атлары артыкка кенг белгиледи.

Ата журтларына кыайтхандыла бла эмда Къабарты-Малкъар АССР жангыдан кыураलगаны бла малкъар халккыны тарых тюзюлю кыайтарылганды.

САБАНЧЫЛАНЫ Хажи-Мурат,
КМКУ-ну профессору,
тарых илмуланы доктору.

ЎХТЕМЛИК

Устаз, аскерчи, министр

Хар адам да, мен акыйл этгенден, кесини тууган республикасында, элинде, шахарында, тукумунда, юйюрюнде да огурулу ыз кюярга тийишлиди. Жашаган кьадарында кимге да игилик этерге итинген инсан халкыны эсинде кваллыгы баямды. Чеченланы Шахангерийни жашы Шамил ма аллайладан болганына бир ишеклик жокду. Анга кесим да шагьатлык этерге боллукма.

Мен аны биргесине 14 жылны ишлегенме. Алгьа ол КьМАССР-ни жарыкылау министрине орунбасары, арта да министри болган жылда да. Сабыр адам болганды, ауазын кьторюп селешгенин бир заманда да эшитмегенме. Алай аны бла бирге жууаплыккыны кьаты излеген, ишни да кьурай билген оючу болганды. Республиканы педагогларыны араларында аны даражасы улуу жюрюгенди.

Мени министрствогьа ана тилени окуу китаплары жаны бла инструктор-методист болуп алган эдиле. Биринчи кюндеден окууна Шамил Шахангериевич манга бек иги болганды, дайым да келлендиргенли турганды. Орус тилни, кеси халкьларыны тарыхларын, адет-т^рлерин, аууздан ауузга айтыла келген чыгармачылыктын иги билгенини, искусстводан, литературадан, культурадан да хапарын болганын эсепле, манга бек жууаплы ишлени ышанып

турганды. Арта да кесини орунбасарыны кьуллугунда да жаланда мен болсам суйгенди. Сьездлеге, кенгешлеге, конференциялагьа, кьуллукчула бла да тобушюлеге мени жиберирге ёч эди. Солургьа кетсе да, кесини орунуна кьойганды.

Мени да анга хурметим уллу болганды. Биз бирге ишлеген жылда аны айтханын этмей, ол берген буйрукьну толтурмай бир да кьоймаганма. Кьайры жиберсе да, бетин жерге кьаратмаганма.

Министр болган кьадарында, ол кеп ахшы ишле бла атын айтдырганды. Уруш жылда да окуялмай кьалганлагьа билим берирге энчи кьайгырганды. Аны кезиюнде элде 50-ге жуукь жангы школ ишленгенди, алай бири да жангырылганды. Интернет школадан да 14-сю ачылганды.

Эл школланы барысына да баха этер жерлери болганды, алада производство бригадала ишленгенди. Шахар школада эа спесарь, столяр мастерскойла эм юй жумушха юйреттен кабинетле болгандыла. Уллуракь эллени барысында да ингири школа ачылгандыла. Нальчикни кесинде да ючюсю бар эди. Аладан сора да, заочно окургьа да онг берилгенди.

Министрин аллай кеп ахшы ишлеринде бири - педучилищеге жаралуу мекям ишлетгенди. Арта 1972 жылда ол анга кеси

башчылык этген эди.

Ишлей турганлай, жазыу ишни бардыргьа, билимин андан ары ёсдюрюрге да онг тапханды. «Кьабарты-Малкьар АССР-де халкьга билим берюню ленинин программасын жашауда бардыруу» деген уллу монография жазады, 9-чу класслагьа малкьар литературадан окуу китап-хрестоматия, малкьар школагьа диктантланы жыйымдыгын жарашдыргьа кьошулады. 1971 жылда Москвада диссертациясын жетишмил кьоруулап, педагогика илмуланы кандидаты болады.

Кьабарты-Малкьарны халкьына билим берюде болдурган жетишимлери ючюн ол Урунуу Кьызыл Байрагы эмда «Сыйлыккыны Белгиси» орденле бла саугьаланганды. Анга «КьМАССР-ни школуну сыйлы устазы» деген махтаулу ат аталганды.

Шамил Шахангериевич кесини жашаууну юсюнден да манга кеп хапар айтычу эди: Кьашхатауда эллини юйюрюнде тууганын, Нальчикде педагогика училищени бошагандан сора тууган элинде устаз болуп ишлегенин, 1939 жылда аскерге чакьрылганын да. Ол суукь Збайкальеге тюшген эди, чекчи болуп. Улуу Ата журт уруш башланганлай а аны чекчи училищеге жибериле. Аны бошагандан сора лейтенант чында кьылык взвода командир этгенди. 1942 жылда

Сталинград сермешни бек кьызуу кезиюнде аны эскадрону 8-чи атлы аскер корпусу 21-чи атлы дивизиясыны 54-чо полкуну кьауумунда кьазуаула киргенди.

Волгада немислинин ууатхандан сора 8-чи корпус Дондагы Ростовну эмда Донбасны азатлагьандыла. 1943 жылда февральда корпус 160-километрлик жол бла душманны тылына ётгенди, алайда аны 10 минг аскерчиси бла техникасы болган 20 эшелонун жокь этгенди.

Гвардияны лейтенанты Чеченланы Шамилге Украинаны север жанында областьлары, Белоруссияны да кьыбыла жанын, ызы бла Польшаны азатларга тюшгенди. Люблин шахарны фашистледен азатлай туруп этген жигитлиги ючюн анга Кьызыл Жулдузуну ордени берилгенди. 1945 жылда Чечен улу эскадрону бла Одер черекден ётгенди, Берлинни кьолгьа этер ючюн барган сермешлеге кьатышханды. Бранденбург шахар ючюн барган кьазуауада этген жигитлиги ючюн Кьызыл Жулдузуну экинчи орденине эмда капитан чынгга тийишли болады.

Берлин операция бошалгандан сора Ата журт урушуну 1-чи даражалы ордени бла саугьаланганды. Рейхстагны кьабыргьасында да быллай жазыу кьойганды: «Чеченланы Шамил. Мен Нальчик шахарданма».

Пенсиягьа чыкьгандан сора да запасдагы майор Чеченланы

Шамил жашау тириликни кьоймаганды. Ол Урушуну, урунуну, Саууланган кючлени, право низамны сакьлаучу органланы ветеранларыны Нальчик шахар советине башчылык этгенди. Республиканы бирлигин сакьлаула, халкьланы араларында келишулюккю, мамырлыккыны да кючлендирюге уллу кьыйын салганы ючюн 1995 жылда анга «Нальчик шахарны сыйлы гражданини» деген ат аталганды.

Чеченланы Шамил 2003 жылда дуниядан кетгенди. Аны тууган эли Кьашхатауда асырагьандыла. Ол окугьан школгьа аны аты аталганды, жашаган юйюне уа эсгертиу кьанга салынганды.

Аслан ЭРЖИБОВ,
педагогика илмуланы кандидаты, СССР-ни бла РСФСР-ни жарыкьландырууну отличниги, «Дагыстан АССР-ни школуну сыйлы устазы».

АЙТХЫЛЫ УЛАНЛАРЫБЫЗ

Президент анга кьатын сагьат такьганды

Чабдарланы Кьасымны жашы Борис тууганлы быйыл 80 жыл боллукь эди. Жарсыугьа, ол мындан 15 жыл алгьа дуниясын алышханды. Кесини заманында халкьлыбызда бек таныгьылуу жашладан бирини жашауу замансыз юзюлгени барыбызгьа да улуу бушуу келтирген эди.

Кьачан да ёксюзю гьржыны ачы болганды. Борис анасында тогуз айында ёксюз кьалган эди, атасы уа Улуу Ата журт урушда жоюлгьанда, анга 8 жыл болган эди. Кёчюнюлюкде Борис эки эгечи - Назиля эм Рая бла ахажып, бир бирлеринден узакьда кьалгьандыла. Караганда областьта тюшгенди. Жаш сабий юйде иги кесек заманы турганды. Не болса да, Назиля эспирек эди да, кьарындашчыгын, эгешчингиз этек тюбюне кьысып, ачдан, суукудан ёлтюрмей сакьлагьанды, ала школа билим алырларына кьайгырганды.

Орта школдан сора Борис 1953 жылда Караганда шахарда тау техникумгьа кирип, аны бошаганды, таш кёмюру кьазьган шахтата ишлегенди. 1958 жылда совет аскерде кьуллукь этип бошагьандан сора, дагьыда шахтагьа кьайтханды. Жмауат ишге тири кьатышхан билимлы жашыны Кьабарты-Малкьар АССР-ни Министрлерини Совети 1961 жылда тууган жеринде комсомол ишге чакьырганды. Алгьа комсомолну обкомунда инструктор, ызы бла Урванды производство биригюде комсорг болганды. Бир жылдан а Урван районну комсомол комитетини биринчи секретарына айырылганды.

Бу ишинде уа ол чынтты кьурауучу хунерин кёргозгенди.

Малчы кьошлада, сабанчы бригадалада, комсомол кьауумла кьурап, аланы иш кёллююкге чакьыра, ала ючюн кьайгыргьанды, окутууну культура солууларын кьурауну кеп тюрлю мадарларын этгенди. Кеси да билимин ёсдюргенди.

Ростовдан Бийик партия школуну бошап кьайтхандан сора, кеп да бармай, Чабдарланы Борис КПСС-ни Чегем райкомуну биринчи секретарыны кьуллугьна салынганды. Быллай жууаплы ишде да жунчумагьанды. Район ол башчылык этген 3-4 жылны ичинде хар не жаны бла да иги айныгьанды. Жерчиликни, малчылыккыны, кьурулушу кёрюмдюлерни артыкьда кьууандыргьандыла. Эллилени жашау кьолайлары ёсгенди.

Иши алгьа барган оючугьа 1973 жылны экинчи жарымында бютюнда уллу кьуллукь ышанылганды. Кьабарты-Малкьар АССР-ни Министрлерини Советини Председателини орунбасары болуп ишлей, халкьына кьолундан келгенича жарагьанды, кеп жаш адамны Совет Союзуну тюрлю-тюрлю жерлеринде окургьа броньла бла жибергенди. Республикагьа кадрла хазырлаугьа уллу кьыйын салганды. Аллына тилеги, жарсыуу бла барып, ол болушмагьан, аруу сёзю бла кёлюн алмаган адам болганды деп мен эшитмегенме.

1990 жыл Чабдар улуну урууну жолунда бютюнда эске кьалырча эди. Ол Кьабарты-Малкьар АССР-ни Баш Советини Президиумуну Председателини кьуллугьна салынганды. Кеп заманны партия, совет кьуллукь-лада ишлеген Отарланы Хамит, Борисни уллу хурмет бла эсгерге, былай айтханды: «Билими,

адеп-кьылыгы, ишлей билиую, халкьына суймеклиги бла да республикада анга тенг кеп адам бар эди деп айтталмайма. Ким не десе да, миллетине сакь эди, кьолундан келгенин этгенди.

Бир жол обкомну бюросунда жерчиликни юсюнден вопрос сюзюлгенде, Жангы Малкьар элде Ленин атлы колхозну сюрю жерлеринден бёлоп, сынау молкге берирге дегенди. Ол заманда Чабдар улу: «Сау районда андан башха жер табылмай кьалай кьалды?» деп, ачуулап сёлешгенди. Андан сора бюрону членлери ол вопросха терен кирмеген эдиле. Керек жерде аны алай этмеген заманы болмагьанды...».

Совет власть чачылып, халкьны ауаралыкь кьысан заманда да Борис Кьасымович бир жанында кьалмагьанды, билими, иш сынауу бла да миллетине кьуллукь этгенди. Кертиди, бирбирле аны ол кьыйын ишини магьанасын чыгармайдыла.

1991 жылны август айы эди. Малкьар халкьыны менме деген кишилери, тиширүү-

лары да Долинскде Курзалгьа жыйылгьандыла. Анда уа сёз миллетни баш эркинлигин кьоруулауу, экономика болумун иглендириую кьолайлы амалларын табууну, мадарларын этиуну юсюнден бара эди. Ол совет кьурулуш тюзурап, политика тутхучулукь болмагьан, киши кишини айтханына тынгыламагьан кезуу эди.

Алай болумда малкьар халкьны миллет советини таматасы Чабдарланы Борисни отчёту сюзюле туруп, жыйылганла анга кеп тырман этгенлери, бири биринден алып сёгюм салганлары эсиме тюше, бу тюз адамгьа алай артыкьлыкь нек этиле эди деп, кеси кесиме бусагьатда да сорганлай турама. Кёкюрклерин керип кьычыргьанла аны аягына окуна жетмей эдиле. Анда болган билим, политика ишде сынауу аланы биринде да жокь эди.

Мени ажымым а залда ол кьадар адамдан жангьаз айыу этип сёз айтмагьанды. Терслиги болмагьан, кьыйын болуда халкьын ызындан тизерге кюреген асыл да, батыр да, билим да адамын кьорууларгьа кишини акьылы жетмегенди.

Озгьан ёмюрню 90-чы жылларында миллетле арасында бир бирге дау айтыу, сиз кемисиз, жеригиз да болмай, кьайдан чыкьгансыз, деген кьаугалы кезиуде Чабдар улу «Кабардико-Балкарская правда» газетини саулай бир бетин толтуруп: «Малкьаргьыла кьалыубададан бери да Улуу Кавказ тау аркьаны этеклеринде, ёзенлеринде жашап келедиле. Бизге кимни дауу бар эсе да, кесини тарыхкьна кьарасын, биз кишиге тиймей-

биз, хар ким бла да шүёхлукьда жашаргьа суюбиз, тюзюк ючюн а арха турлукь туюлюбюз», - деп, терен магьаналы шарт юлголе келтирип статья жазган киши эди ол.

Кьозгьалыула, тюртюшюуле арта кьалып, республика бир акьылгьа келип, жашау этип башлагьанда, Чабдар улун дагьыда жууаплы жумуш ышанылгьанды. Ол Кьабарты-Малкьар Республиканы Айырыу комиссиясына бир талай заманы башчылыкь этгенди. Ол а социализмни жорукуллары жашаудан кете барган кезуу эди. Айырыулан заманын излемлери кёре бардыруу уллу жууаплыккыны излегенди.

Ол борчу да бет жарыкьлы толтургьанды Борис Кьасымович. Аны ючюн Россей Федерацияны биринчи Президенти Борис Ельцинден ыразылыкь кьагыт алгьанды. Россей Федерацияны андан сора болган Президенти Владимир Путин а айыруу системада махтаулу ишлегени ючюн кеси кюлу бла Чабдарланы Борисге алтын сагьат такьганды.

Аладан сора да, Чабдар улуну урууну жолунда махтаулу кьуллукь этгени багьалап, Ата журт анга быллай уллу кьырал саугьала бергенди: «Сыйлыккыны Белгиси», Урууну Кьызыл Байрагыны, Халкьланы шүёхлукьларыны орденлерин. 2001 жылда Россей Федерацияны Президенти Указы бла ол «Жыйырма беш жылны бет жарыкьлы кьуллукь этгени ючюн» айырма белги алгьанды эм кеп башха саугьалагьа тийишли болганды.

ТЕММОЛАНЫ Мухадим.

УРУНУУНУ ЖИГИТЛЕРИ

Жигерликни, усталыккыны эмда кыйгырыуулуккыну юлгюсю

Мен атамны тууган эли Бызынгыда терк-терк болама. Ата-бабаларымы журту болганы ючюнмюдо, башка сылтау бламы, кесим да ангыламайма, алай жюрегим Холам-Бызынгы ауузга хар заманда тартычууду, анда жашаганын энци кереме. Мында жылны кыйсы кезиунде да бек ариуду. Жайда уа гюлле алай чагадыла, таулу кийзини жайганча, бу тийрени бютюн айтба этеделе. Эки бийик тауну арасында орналган, жаны бла уа кепню керген Черек суу шорхундап барган элден миллет ёхтемленирча кеп адам чыккынды.

Социалист Урунуу Жигити Аттоланы Харунну жашы Салих да аладан бириди. Ол узун бойлу, арыккысуу, огурлу адамны эллиле не заманда да намысын, сыйын кергендиле, бирледе той, курманлык болса уа эм сыйлы адамчына терге чыгарып олтурхандыла. Кесине да «герой» деп кыбултхандыла.

Аны сабий заманында окуна иш келю болганын барысы да биле эдиле. Асламысында малчылык бла кюрешгенди. Совет районну «Коммунизмге жол» колхозуну малчылык жаны бла жетишимлери Салих аты бла байламдыла десек, терс болмаз. Ишни кыйынлыгынын, аны кыуанчын да, талуланы огурлуулуктарынын да, жазны ариулугун да, кыйшы огурсуулугун да, мамыр кекню тазалыгын да ол Бызынгыда кергенди. Ююрлю, юйдегили да мында болганды.

Улбаш улу Огъары Малкварны эски элдеринден биринденди - Шаурдатдан. Алыкка иги жюрюп башлагыны окуна тепсегенди. Бир той неда курманлык ансыз озмаганды. Аны аяк алыуу адамлары сейрге квалдырганды. Тезюм-сюзлюню, иги кесек заманын керек эди санланы ийлерге, тепгенини ариулугу, кыймылдагыны энцилиги - ала барысы да эсни бийлегендиле. Ангылай эдиле хар ким да - ол тепсерге тууганды.

Мутай элинден тышына чыкмай кыларгыга да болур эди, саулай кыралда бардырылган культура революция Къабарты-Малкварга жетмесе. Отузунчу жыллада республикада бир кыуум чыгармачылык коллектив кыралды, ол санда КъМР-ни жыр эм тепсеу ансамбли (артда анга «Кабардинка» дерикдиле). Ары уа адамлары аны художестволу башчысы Рахайланы Окуф алганды.

Ол кезиуде Ленинчи окуу городокда Мутайны жууугу Улбашланы Назир окуп болганды, аны акылында эди кыарындашын энди кыралган тепсеу ансамблге келтирирге. Жашчыккыны атасы-анасы ыразы болмай да кеп тургандыла, артда «хо» дегендиле.

Алай бла 1933 жылда Мутай, конкурдан жетишмилли ётуп, ансамблге тюшеди. Аны бла бирге ЛУГ-га да киреди. Анда уа битеулю программаны окугыны бла чекленмей, миллет тепсеулеге, фортепианода согыарга да юйрениди. Сагынылган ансамблны коллективи, кеп да турмай, республиканы элдерине жюрюп, Москвага, Ленинградха, Кивеге, Мурманскга гастрольагы барып башлайды.

Москвада 1936 жылда Улуу театрда берген концертлери бютюн жууу-пылыккы излегенди. Анда Сталин да болганды. Номерледен бирин - «Асланбийини» - Мутай тепсерге керек эди. Аны бла бирге сахнаны артында сюелген режиссер жашаа залда олтурган бачаманы кергюзюп: «Эм алга аны аллында аяк бармакларына туруп, пионерлени салют бер, артда уа - аямай тепсе», дегенди.

Мутай, Сталинни аллында салют бере мычыганында, ол къарс уруп башлаганды. Анга уа зал да кышулганды. Энди тепсер тебиреген жаш артист аллай искусствону кергюзюп! Ол, кырауучуну кыарларындан келленип, алайда окуна кеси тюрлю-тюрлю элементле кырап, тепсеуну кызыдырды. Режиссер аны ючюден тохтатхан эди. «Сен бек аламан

Колхозга кыйчу болуп биринчи келгендинде, бу назик жаш неге жарар деп ишекли болганла чыккыган эдиле. Кеси гитче болганлыккыга, жюреги талулача деу болганын ала билмей эдиле. Аны ол бир белек жылдан кергюзгенди, бу иште усталаны да хорлап, атын битеу республикага, кыралга да айтдырып.

Биринчи жылдан окуна Салих ишни башхача кырайдды. Кече-кюн да кышдан кетмейди, кышда, жазда да малны токъ тутар ючюн, заманын, билимин да

тепсегенсе, алай а асыры узаккыга озганасын», - деп да айтханды ол жашха. Анга Мутай: «Къарс ура эселе, тепсерге керекди», - деп жууап бергенди.

Дагында бир гастрольаны кезиунде Дансамблге Максим Горькийни дачасында концерт кергюзюрге тюшгенди. Андагы кырауучу эндиге дери кермеген тепсеуле, аяк бармаккыны бюгю, миллет энчилик, айтатлык адамланы

Искусство

РФ-ни халк артисти, КъМР-ни халк артисти Улбашланы Исмайылны жашы Мутайны хореографияны сюйгенге ахшы биледиле. Ол тауруулу адамды, тепсеу искусствону жаратылууна шагат болганын бла бирге кыйын да салган. Кесини чыгармачылык жолун 1933 жылда тепсеу болуп башлаганды. Артда - балетмейстер, «Кабардинка» эм «Балкария» ансамблени художестволу башчысы.

Тепсеуню патчахы

сейрге кыйгандыла. Жазычууно кноакларын кыамала бла тепсеу бютюнда бийлегенди. Аланы бир-бирлери бу номерге бираз кыоркырак окуна болуп кырагандыла. Сахнада аллай затны, айхайд да, алыкка кермеген эдиле.

1939 жылда коллектив Москвада Игорь Моисеев бла тюбешеди. Белгили балетмейстер малкварлы, къабартлы артистлени тепсеулерине кырап, сайлауну Мутайда тохтатды. Ол жашны кесини ансамблине чакырады. Ол заявление да жазады. Болсада аны Нальчикде кыадыла.

Кеп да бармай Улуу Ата журт уруш тизилгенди. 1941-1943 жыллада аскерни кыазында кыазыуатха кыатышды. Республиканы ол кезиудеги кыулукчулары мында культура жашауну тапландырырга керекди деп жазып, Нальчикден фашист уучлаучуланы кыстагандан сора аны артка чакыртадыла.

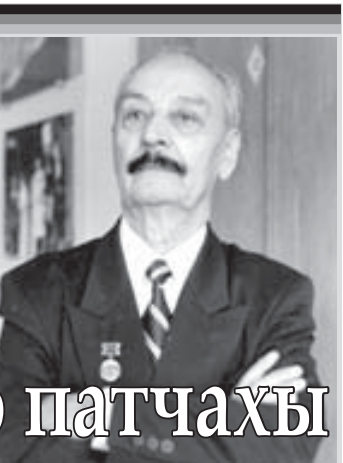
аямай кюрешеди. Не кыйын ишден да артка турмаган, таматагы намыс берген, гитчени аяган жашны биргесине ишлерге кепле сюйгендиле.

Иги адамны, ахшы ишчини юсюнден хапар айтсала, ол аллай бир сют сауду, анча кызу алды, быллай бир жюн кырккы дегенча шартла келтиричюдөле. Салих юсюнде уа аланы санар кереклиси жок эди. Кекюрегинде жылтыраган алтын Жулдузу бла Ленинни эки ордени аны урунуу жолу кертиси бла да аламан таулу кишини жигер жолу болганына толу шагатлык эте эдиле.

Аны адамлыктын эллиле бюгюн да унутмайдыла. Халал жюрекли, башхала ючюн кыйгыра билген, кеплеге ариу сёзю, иши бла да болушхан, деп алай сагынадыла. Ма ол ышанлары ючюн айырган эдиле эллилери кыралыбызны Баш Советине депутатха эки кере, аны ючюн ышанган эдиле анга аллай улуу жууаллыккыны да. Салих да биле эди аны. Хар заманда да кертичи болурга кюрешгенди ол ышаныулуккыга. Таулула аллай намысны жалаанда таула кибик деу адамлагга береди.

Сынаулу кыйчуну таматагы да айырган эдиле. Болсада ишлерге юйренген адам ат белинден тюшмей кеп конлени айланганды, алгыныча кый кютгенди, жюн кырккынды, кыш кыраганды. Жангы ишине да артык ыразы тюйол эди, ал мурат этгенча хайыр келтирмейди колхозга деп. Ма аны себелли молкню ол замандагы

1944 жылда Мутай да халккы бла бирге сюргюню сынайды. Ол Фрунзеге тюшеди. Аны себелли «Кавказын тау кышлары» деген грузин тепсеу ансамбли солисти болурга онг чыгады. 1945 жылда уа кечюрюлгенледен кыралган коллективге кетеди. Болсада репрессияла тюшген халккыны юсюнден законну кыатыланганын хатасындан бу ансамбль жыблады (1947 ж.).

Ол кезиуде башлап, тууган жерине кыйтхыны аяк кийимле тикген фабрикада ишлегенди. Таулу жаш мында да айтдырганды кесини атып, жетишмилли болганды. Ол этген юлгюлени, чуруккыны ВДНХ-ны кермючлерине элтгенди. Эм ахшы ишчинича, аны атын фабрикада Сыйлыккыны китабына юч кере жазгандыла.

Улбаш улу бек сюйген «дуниясына» - тепсеуге - малквар халк Кавказга келгенден сора кыйтады. «Кабардинка» жыр эм тепсеу ансамбли солисти болады. Аны бла бирге кеси тепсеуле салып да башлайды. Ол бу искусствону коллективлеринде - «Кабардинка» бла «Балкарияда» - ишлеген жыллада республиканы хореографиясында тынгылы турлениуле болгандыла. Тепсеу юнерге жангычылыкка кийиредиле. Аны бла бирге уа стиль, кылык, ёзгерип, элементле байыгадыла, бираз кыйыннга да айландалыла. Тепсеуени айтатлыккылары,

председатели Лёлюкаланы Мурадин анга кызула семиртичюу молкле аралы ферма кыуарга кереклисин айтханда, Салих бек кыуанган эди. Анга таматлык эт дегенде да, ыразы болган эди.

Эки жылны ичинде ол башчылык этген коллектив токъуланы этге семиртип беруу хайыры иш болганын кергюзгенди. Кыйчуулук молкню бек файдалы бёлюмюне айланганды. Кыйчуланы огурлу ишлери, ахшы юлгюлери республикада кенг жайыла башлагандыла.

Салих башчылык этген фермада республиканы кыйчуларыны кенешлери кеп кере болганды. Атто улуну ишинден юлгю алырга сюйгенлени саны да аз тюйол эди. Ала жалаанда республикадан угъай, кышну регионладан да келгендиле. Коммунист партианы XXVI съездине делегатла сайланганда, аны аты республиканы алчы адамлары араларында айтылган эдиле. СССР-ни Баш Советини депутатында да тийишли кередила. Аладан сора да, кеп сыйга тийишли болган эди Салих.

Ахшы кишиден хар жаны бла да ахшы ыз кыйганды. Аны жашы Ахмат бла кызы Аминат предпринимательлик иш бла кюрешедиле, Халимат Черек район болныцада врач-терапевтди, Фатимат а - кондитер. Ала хар бири да аталары намысына кир кюндурмай жашайдыла, урунадыла, сабийле ёсдоредиле.

ХОЛАЛАНЫ Марзят.

суратлары, оюулары да башхарак болуп, ала классикалача керонедиле.

Республиканы хореографиясында биринчи кере кызыланы кыууму кыраган тепсеуну Мутай салганды. Аны техникасын башхарак этгени бла бирге жангы шатык элементле да кышханды. Ол салган тепсеуледе хар заманда да бир белгили, энчи сыйфат кыралганды. Анда уа бюгюнню кюнню, озган ёмюрлени да эстетика излемлерин бирге келишдирип, миллетни ышанларын, кесилигин да уста саклаганды.

1989 жылда Улбаш улу кесини чыгармачылык жашауну ол кезиуде жангы «Балкария» тепсеу бла байлайды. Ол а белгили балетмейстер Къудайланы Мухтарны башламчылыккы, кыатылыккы бла кыралганды. Бу творчестволу коллективни жаратылууна кеплени кыйынлары киргенди. Аланы санында бюгюнлюкде КъМР-де Адамланы эркинликлери жаны бла уполномоченный Зумаккуланы Борис (аны болушлугу бла алагга мекам табылганды), Чабдарланы Борис (аны кыатылыккы бла ансамблге кырал даража берилгенди). Кыйталаны Исмайылны, бирсилени кыйынлары да ыспаса, хурметте тийишдиле.

Улбашланы Мутай бла Къудайланы Мухтар бирге хазыраган биринчи программаны «Балкария» фольклор-этнография кырал тепсеу ансамбль 1989 жылда хазыраганды. Коллектив 1991 жылда Турцияда Халкыла аралы фестивалда дипломга тийишли болган эди.

Чыгармачылык жолунда Мутай Исмайылович тепсеуну энчи, сейир дунясын кыраганды. Ол онла бла тергелген композицияланы автордуу, санап санауу болмаган аншлагалы месиди. Хореография искусствона 70 жылны ичинде кертичилей кыла, анга кыулук эте, тепсеуну патчы деген ата тийишли болганы сёзсюзю. Аны кыйынын, фахмуусун халк да эслемей кыймаганды.

Жашауну сюйген, багылаган адамны, чынтык интернационалист, Къабарты-Малкварда мамырлыккы эм бирлики саклау ючюн кыйгырган эм керешген инсанры республиканы искусствосунда бла культурасында ишленгени араларында хурмети бийик даражада жюрюгенди.

АЛПАЙЛАНЫ Жаухар.

27 март-Театрны битеудуния кюню

Малкъар сахнада биринчи спектакль

Бюгон биз окъучуларыбызга тежеген статья 1939 жылны 10 декабринде «Социалист Къабарты-Малкъар» деген газетде К. Чегемли псевдоним бла орус тилде басмаланган эди. Аллай жашырын атны акъылманыбыз Къулийайны Къайсын хайырланганын кепле биледиле. Статьяда малкъар сахнада биринчи спектакльни юсюнден сёз барды. 27 март Театрны битеудуния кюню болганы бла байламлы аны кыйтарып беруиуню поз керегенбиз.

Бизге дери жашаган таулула кеслерини ызларындан келген төлөлөгө нени кыйгандыла? Тот басхан къаманы, эски башлыкны, къарангы гытыны... Ол эди жарлы, унугуулукудан къутулмаган, жокъ болургъа жетишген халкыны байлыгы. Аны кесини культурасыны юсюнден сагъышларына, къыйматларыны магъанасын сезерге онгу, заманы угъай, бир такыйкъасы, бир чакъчыгы окуна болмагъанды. Алай а аны ненча фахмулу адамы жоюлгъанды, къая ыранлада белгисиз тас болгъанды. Къаллай бир хунерли инсанни жутханды, тунчукдургъанды кыйынлык!

Ол фахмуланы шагъатларыча, кеслерини суратлау кючлери, миллет энчиликлери, сабырлыклары бла да сейриндирген халкъ жырла, жомакъла, таурухла, нарт сёзле, айтыла къалгандыла бизге. Ала бу заманга дери кыйынлыклагъа чыдап, чыныгып, алай бла жетгендиле.

Культурабыз айныр ючюн малкъарлыла бла къабартылыла, бирси миллетлегеча, эркинлик, къарындаш орус халкыны болушлугу, бизде бюгонлюкде болганыча шукълук да керек эди. Ол эрттеден бери кюселген эркинликни уа бизге къырал бергенди.

Къыралыбызны халкълары аладан насыпны сыйыргъанла, ала аны къарангылык да кыйгандыла бла къолларына сауут алып урушхандыла. Алай бла азатка ычынган жерибизде халкъ чыгъармачылык бла кюреширча онгла къураладыла, жол ачылады.

Анга уа Шимал Кавказны тарыхында биринчи малкъар театры ачылуу да шагъатлык этеди. 7 декабрде анда Константин Тренёвн «Любовь Яровая» деген пьесасына кере спектакль салынганды. Ол кюн малкъар маданияты тарыхында энчи датады. Ол кюн биз, таулула, энди келик төлөлерибизге тот басхан къа-

маны угъай, культураны толу, тынгылы суратлау искусствосун къоалыгыбызны ачыкълагъанды. Спектакль биз маданияты, чыгъармачылыкны уллу жолунда ышангылы тургъаныбызны белгиси, шагъаты болганды.

Малкъар театрда энди ишлеп тебиреген артисте бу хунерге жалаанда бир жылны ичинде Нальчикде юйренгендиле. Кеслери да тюнене колхозлада урунган жаш төлөлюде. Театр вузну таусул, сахна искусствону уллу усталары къолларында окъусала, юйренселе, ала аны оюнларыны юсюнден къатырак айтыргъа да болур эди. Алай а биринчи спектакльери культура жаны бла уллу жетишимди. Режиссёр да, Акъайланы Къасым, кесине салынган борчну тынгылы таммамлап, уллу ишни бардыргъанды.

Чыгъармачылыкда кесини уруну жолун жаш артистлени коллективи энди башлагъанын эсге алсакъ, спектакль иги болганды. Бюгонда бу пьеса кыйын чыгъармады. Аны малкъар тилге кечюрген, айхай да, тынч иш туйюл эди. Любовь Яровая кеси да кыйын персонажды. Аны алайлыкты спектакльни кезиунюнде да эсленгенди.

Тренёвн пьесасына кере Л. Яровая революциягъа кертичи, тутхан ишин бардырган тиширдуу. Ол бек инжиледи: аны жашауунда уллу кыйынлыкы барды. Бу иесин жоюлган сунуп, анга жилилды, жарсылды. Ол а аны душманы болуп чыгъады, революционерлеге къажак кюрешеди. Былай да психология жаны бла терен жюрек жараны, термилиуню, сезимни керебиз.

Яровааны сыфатын сахнада Къудайланы Маржан ачыкълагъанды. Ол кыйын роль болганын сагъынганбыз. Матрос Швандини Рахайланы Таубий ойнагъанды. Рахай улуну хунери эсленеди. Сахнагъа да тап келишеди. Поручик Яровоину

ролю уа Къудайланы Хасаннга жетгенди.

Расулланы Къубадийни оюнун, ол а полковник Малининни сыфатын къурагъанды, белгилерге тийшлиди. Аны саныны агъачы, жюрюшю кезге урунадыла. Артист, пьесаны магъанасын ангылап, спектакльге тийшли юлюшюн къошханды.

Панованы уа Рахайланы Люба ачыкълагъанды. Аны фахмусу туурады. Алай бу усталыкъда даражалы болур ючюн анга алыкка кеп затка тююнюрге керекди.

Таппасханланы Оюс а профессор Горностаевни ролю да чыкъгъанды сахнагъа. Ол аны аман ойнамагъанды. Маммеланы Ибрагимге уа комиссар Кошкинни баямларгъа тюшгенди. Бу спектакльни эм иги сыфатларындан бири эди. Артист кесини жигитини къаллай болганын къараучугъа керегюзюрча, ангылатырча тюрсонлене тапханды. Грозныйны сыфатында Акъкызыланы Мустафаны шатык хунерин белгилерчады.

Андан сора да, «Любовь Яровая» деген спектакльде артистлени бу къаурун керебиз: Гергъокъланы Фердаус - Горностаева, Мечиланы Хусей - Елисаатов, Жаболаны Мариям - Дунька, Бачиланы Кула - Марья, Макъыланы Исхакъ - Скобцов, Таппасханланы Хыйса - Чир. Была барысы да сахнада салынган пьесаны магъанасын залдагылагъа жетдирир ючюн фахмулары, кючлерин да аямагъандыла.

Саулай алып айтханда, малкъар театры коллективи хунерлиди. Болсада сахна искусствогъа тюшонюнде ол алыкка биринчи атламыларын этеди. Бу къауум, арймай-талмай, эринмей-эрикмей, чыгъармачылыкка кертиси бла да юйренирге, окъургъа тийшлиди. Ол жолунда кыйынлыклагъа хорлатмазгъа, бюкдюрмезге да. Бизни жаш артистлерибиз энди жаратылган искусствобузуна жакъчылары болургъа борчлудула. Театр искусствода керти жетишимлени халкъ аладан сойкемлик бла сагъайып сакълайды.

СУРАТДА: Малкъар студияны къаууму 1939-1940 жыллада.

КЕЛГЕ ТЮШЮ

Игиликге къуллукъ этиу - аны баш жоругу эди

Келбет кёрсенг - эр сорма, дегендиле бурунггу таулула. Кенделенде Чепкенчиланы Ахматны жашы Ибрахим да адеби, намысы, сыры, иш кёллюлогу бла кеси заманында атын махтау бла айтдыргъанды, ыспасха тийишли болгъанды.

Журналист къадарымда онга кеп кере тюберге тошгенди. «Заман» («Коммунизмге жол») газетни керти шукълу болганы бизни бюгонда жуукъ этген эди. Бир жол, аны бла ушакъ эте келгенбизде, былай айтханы эсимден кетмейди: «Кеси тилибизде газет окъур кюн чыкъгъанын жашауунда бек уллу ахшылыкка санайма. Нек десе-гиз ол бизни къыраллыкыбызны, баш эркинлигибизни ышанларындан бирлериди. Кечгончюлюкде болган 13 жылны ичинде азы термилгенбиз басма сёз окъургъа.

Къабарты-Малкъар къырал университетни юристле хазырлагъан факультетинде билим алып, Приволжск транспорт прокуратурада къуллукъ этеди. Рашитни кызы Зульфия, университетни бошап, федерал миграция службаны КъМР-де Управлениясында ишлейди. Жашы Ислам КъМКУ-ну юрист факультетини магистратурасындады.

Энди артха кыйтып, Ибрахимни жашау жолуна эс бурайыкъ. 1944 жылда 8 мартда анга тюгел сегиз жыл да болмагъан эди. Алай юйюрю бла бирге Улуу Ата журт урушун кыйынлыкын, кечгончюлюкню зарауатлыгын толусунлай сынагъанды. Ол Къазахстанда Амангелди Иманов атлы колхозда сабанчы бригадада 12 жылны толмай уруну жолу башлагъанды, жашауну дерслерине

Сюелгенле (ондан солгъа) Чепкенчиланы Ибрахим, кызы Жаннет, юй бийеси Хафисат, жуугу Вурлакъланы Мурат, олтургъан Кенделен (солдан оннга) уллу жашы Расул, Езенланы Шамшудин, гиче жашы Рашит.

Энди уа аллай онгубуз барды да, анга къууанама. Ийнанамыза, Мухадин, алгынны тансыкълыкымы бюгон да толу алалмагъанча керюнеди манга».

Миллетине аллай уллу сойемлик Чепкенчи улча адамлыкты уллу болгъан уланлагъа төреде десек, жангылмакъ. Аны алайлыкын биз Ибрахимни жашау жолунда ачыкъ керебиз. Ол иш кёллю, адеби, намысы болгъан юйюрге өсгенди. Атасы Ахмат, анасы Шахидат сегиз сабийге да адамлыкны бек иги ышанларын аманат этгендиле. Анданды биз бюгон ыспас сёз айтыну тийишли керген жашлары - Ибрахимни - махтаулу ёмюр сюргени, артыкъда иги ыз кыйгъаны.

Быйыл ол туугъанлы 80 жыл толуукъ эди. Жарсыгъа, мындан 11 жыл алгъа ауушханды. Алай аны туугъанлары, туудукълары атаны ахшы атына тийишлиди. Бюгонлюкде Ибрахимни юй бийеси Хафисат аланы эте тюбюне жыйып, къадарына шукур эте жашайды. Юйюрю кызы, жашлары билим кёллююклерин, алгъа итинилуоклери бла миллетлерине, тукъумларына ыспас, бюсюреу кептиредиле. Жаннет Къабарты-Малкъар къырал университетни бошагъанды, врач-кардиологду. Расул Ленинградда сатыу-алу институтта билим алгъанды. КъМР-ни Эл миллет министрствосунда ишлейди. Рашит Ставропольсуда политехника институтта окъугъанды, Ич ишлени министрствосунда баш эксперт-автотехникти.

Туудукъларыны юслеринден да жюрек ыразылыкка айтырчады. Жаннетни юч сабийи барды. Аны тамата жашы Керим КъМКУ-ну бошап, казначействода къуллукъ этип тургъанды, эки кызычыгы школчуладыла. Расулну кызы Ларуна университетни бухгалтер-эсеп бёлюмон бошап, Росгосстрахда бёлюмон таматасыды. Жашы Таулан (атын Ибрахим атагъанды)

юйренгенди. Школда окъуп билим алгъанды.

1957 жылда кечгончюлюкню къара кючлери бошалып, туугъан жерибизге кыйтаханда, анга 20 жыл болгъанды. Къарыуу алгъа ургъан жаш миллетни тууарылган, тюп болган миолкуну аягыты юсюне салыргъа киришгенди. Кенделенде Мусукъланы Ахмат атлы колхозда малчылыкны айнытыгъа кыйын салгъанды. ВЛКСМ-ни Элбрус райкомуну бюросуну членине айырылгъанды. Элли жаш төлюню иш кёллююк, билим алгыргъа кёллендире, кеси да къураучу хунерин ёсдюргенди, адамлык жыны бла чыныкъгъанды.

Тынгылы билими, иш сынауу, политика чыныгылуугу болгъан жашны 1968 жылда Бахсан райисполкомгъа тамата инструктор этип алгъандыла, ызы бла секретарыны къуллугуна саладыла. Ол бу иште да таматарларын ыразы этгенди, жарашылуу, кыйгырылуу адам болгъанын керегюзгенди. Аны ючюн эди Ибрахимни кеп да турмай халкъ депутатланы район Советини толтуруучу комитетини председателини орунбасарына айыргъанлары. Бу къуллукъда ол 1994 жылда пенсиягъа чыкъгъанычыга дери бет жарыкълы урунганды.

Район советини аппаратында 30 жылдан артыкъ заманын ичинде къуллукъ этген кезиуде Чепкенчи улу жер-жерли властыладан башлап СССР-ни Баш Советине дери да айырыу кампанияланы ишлерине тири къатышханды. Бу ишни Ибрахимча уста ангылагъан саулай районда окъуна болмагъанды. Алайды да, Ибрахим шукълукъну, тенгликни багъалай билген, тюзлюкню жокълагъан къуллукъчу болгъанды, аталык борчун айыппыс толтургъанды. Жашларына, кызына, туудукъларына адепли, намыслы болууну, ишни сыйоуну аманат этгенди. Юйор атаны осуятна кертичиди.

ЛУКЪМАН улу М.

Адабият ингири

Шайырны поэзия от жагъасында

Колледжни директоруну юйрету жаны бла орунбасары Марита Безрокова, тубешуно ача, окуучулары кьонактыла бла танышдырганды. Ызы бла Танзиляны жашау эм чыгармачылык жолу бла шагъырей этгенди.

Окуу юйно директору Хабиль Карданов да, жаш адамлага айланп, бу тубешу сизни эсигизге кепге дери сакъланырыкты, нек дегенде бююн бизни ёмюрно айтышык, закый поэти бла танышасыз, аны чыгармачылыгы бла бююн шагъырей боласыз, дегенди. Танзиля назмулары жазган угъай, жырлаган этеди деп, анга мында ары да саулык-эсенлик, жетишим тежегенди. Заман табыл, колледжге келгени ючюн ырызлыгы билдиргенди.

Марита Хажбаровна тубешу Поэзияны халкыла аралы кюнонда бардырылганын эсерттип, ол жалаанда анга угъай, Малкъяр халкыны жангырыу кюноне да аталганын айтханды. Ызы бла окуучулага Танзиляны

Бу кюнде Нальчикни Сатыу-алыу - технология колледжинде КЪМР-ни халк поэти Зумакуланы Танзиля бла тубешу болганды. Аны окуу юйно усталары Бепайланы Римма, Люсена Кошеева хазырлагандыла. Поэзия ингирге Жазуучулары союзуну правленини председатели Бепайланы Муталип, аны орунбасары, литературовед Юрий Тхагазитов да келгенди.

юсюнден Инна Кашежева, Расул Гамзатов, Чингиз Айтматов жазган тизгинлени эсертгенди.

Ол аны суратын китапта биринчи кере кегенин юсюнден да сейр хапар айтханды. Анда алыкты гитче кызычык ана къарындашы Абдул-Саматны кьолундан тутуп турады. Ол заманда билмей эди бир киши да уруш, сюргон жетеригин, Танзиля уа халкыны ийнагы болурун. Жарсыуга, Абдул-Самат немис - фашист уучлачула бла сермешде жигитча жан бергенди.

Андан сора уа завуч жаш адамлага шайыр малкъяр халкыны биринчи профессионал поэти болганыны, аны кыаламы кылай айный барганыны, биринчи - «Къаяда гюлле» - китабыны юслеринден тынгылы

билдириуле этгенди. Ол кесини чыгармаларында керексиз сезимни бёркютмей, жашу кертиликни ачылыгын, сукулугун баямлаганын да белгилегенди.

Муталип Азорович да, тубешуиде сёлеше, Танзиля бла эрттеден таныш болганын айтханды. Ол аны адамлыгын, халаллыгын, хар заманда да билеклик этерге хазырлыгын чертгенди. Къыйын, тынч кюнде да ариу сёзю бла жараганын да.

Танзиляны кыатында адамлыкны бийик ышанларына, сабырлыкты, башхалага болушлыкты эте билерге юйренесе. Ол кзуру бизни халкыбызны угъай, республикабызны, кыралыбызны да айтхылык поэтиди. Аны китаптары кеп бирси тилге да кечюрюлгенди. Аныча

адамла кыатыбызда болганы кьада, бизни жашауубуз тынчды, ырахматлыды, деп, Бепай улу анга жоралаган назмусун да эшитдиргенди.

Юрий Тхагазитов Зумакуланы кызылары фольклордан, Кязимден юйренгенни белгилегенди. Аны чыгармачылыгын тинтген кимге да уллу насып, заууклык боллугун чертгенди. «Заман» газетни энчи корреспонденти Холаланы Марзият а, бу тубешуу жаш адамланы Интернетден бир кесекке айырганын айта, мындан ары да аланы китап окурты, сейр чыгармала бла шагъырей болурга чакырганды.

Тубешуно кезиуонде окулган назмула бир да бол-

магъанча тап сайланганын чертирге тийишлиди. Андан сора да, бери келгенле поэтни тизгинлерине жазылган жырлары «Эрирей» халк ансамблени, Бепайланы Сергейни жырлауунда эшитирге онг тапхандыла. Башхача айтханда, тубешуу таза да акт сёзюно байрамына айланган эди. Жаш окуучула уа шайырны закый поэзия от жагъасыны жылыуун дагыда бир кере сезгенди.

Ахырында Танзиля Мустафаевна, ингири кзураганыны барысына да ыспас этип, жаш ёлөгю узак ёмюр, жетишим, насыпты кьада тежегенди. Тубешуу жарык той бла болшалганды.

МОКЪАЛАНЫ Зухура.

РЕДАКЦИЯНЫ КЪОНАГЫ

«Жанымча кёрген халкымы культурасын бийикликке кётюрюрге муратым»

- Зухура, жыр бла байламлы биринчи атламларын эсингемидиле?

- Школдан башлаганма. Кертисин айтханда, ол заманда соймеучю эдим жырларга. Адабият дерследе устазыбызны литература ингирге кзураган тереси бар эди. Аланы барында да, сунмай турганымлай, жырларга борчул болуп кыалган эдим. Мен хар жолдан алагы кыатышып, жангы жыр эшитдирге керек болганын ючюн кюркүп сакылаганма.

Вокалга керти итинуонд Культур эм искусстволу колледжинде киргенимде уанганды. Сочиге, Петрозаводск, башха шахарлага да гастрольлага барып башлаганма. Биринчи алган 60 минг сомум 2008 жылда Петрозаводскда Гранпри болганды. Ол ахча бла уа ананы саугалайма. Тюз жол бла барганын эм биринчи устазым Таукенланы Галинаны хайырынданды десем, айхай да, терс боллук туюлдо. Алагы бюгонда «Заман» газетибизни юсю бла сау болугузу деге сюеме.

- Гнесинка сени жашаууну, кез кырамларынгы торлендиргенди?

- Мен ара шахарга келгенде, жаз тил бла айтсак, жашил торсонде кере эдим жашауу. Вокалдан турлада бек бийик балла бла ёталганма. Кертиси бла да, тынч туюл эди. Мында кеп жангы адамга тубегенме. Аладан бири уллу билимли адам, устазым, профессор Агин Михаил Суреновичди.

Битеу бирге алганда, тутхан ишиме кез кырамды толусунлай торленгенди. Колледжде устазларым бир ыз бла жырла дегенлери Гнесинкада ангылаганма не магъанада айтылганын.

- Окуууну бошагандан сора андан ары билим алырга уа кыалай келленген?

- 2015 жылны июнь айында экзаменлени берип, диплом алган кюнон жашауу насыпты кезулеринден бири эди. Андан бир ай алга уа Петрозаводскда Россейни искусство жаны бла вузларыны выпускниклери араларында конкурс кыралган эди да, мен анда биринчи жерге тийишли болганма. Андан сора устазым Михаил Суренович магистратурада беш бюджет жерден бирин магна буюрганды.

Ызы бла Елена Образцованы аты бла вокалистлени халкыла аралы эришиуне кыатышханма. Анда экинчи турга

Къабардокъланы Зухура Москвада Гнесинле атлы россей академияны академиялы вокал бёлюмюн тауусуп, бусагъатда анда магистратурада окуйду эм Санкт-Петербургда аты айттылган Маринский театрда усталыгын ёсдюреди. Ары дери уа ол СКГИИ-ни структурасына кирген культура эм искусстволу колледжинде РФ-ни сыйлы артисткасы Таукенланы Галинаны классны бошаганды. Жырчы кыз Малкъяр халкыны жангырыууну кюнон белгилерге Къабарты-Малкъяр келип турган кезиуонде ушакъ этгенбиз аны бла.

ёталмагъанма, алай Лариса Гергиева ары кьошулган эки жюз элли адамдан онбешисин сайлап, Маринский театрга стажировкага чакырганды. Аланы санында мени да.

- Анда турмушуну юсюнден а не зат айттылыксы?

- Анда турган жарым жылны ичинде кюн сайын ючюшер сагъат француз эм италиялы тилге бла кюрешеме, акылымдан а малкъяр тилим кетмейди. Кыалай - алай болса да, кесинги ёз тилинча кыуанчны бир башхасы саугаламайды. Бир жерде тауча сёлешени эшитсем, кёлерим бла излеп, тансыктайма.

Тюз да Маринкага келгенлей сезгенме мында тохташырга сойганими. Гнесинкада алганымы бу театрда андан ары айнытырга онгум барды. Адам а, мени оюмуна кере, ёсгенин ангыласа, бююн кыадалып, андан ары барырга келленеди.

Питерде Граер - Граеровичге, Анна Кирнадзеге, Дарья Митрофановага эм бири устазларыма билимлерин, заманларын да кызыгъанмагъанлары ючюн бек ырызмы. Нёгерлерим Айланы Зауур, Ёзданланы Альберт (Къарачай - Черкес), Айгюль Шамшудинова (Къазахстан), Рипсиме Сехлиан (Хабаровск) бла бирге искусствону ныхтылы, жарык да жолу бла барырга итинебиз.

Эки ыйык Москвада, эки ыйык Санкт-Петербургда турама. Жашаууму ючден бирин поездде ётдюре.

- Сен жашауда, сахнада да бирчамысы?

- Бир уллу байрамда жырлаганымдан сора тенглерим бла кафеде олтуруп боллабыз. Аладан бири мени биринчи кере кере эди. Концертден суратыма кырап: «Ол кызыл жыйрыкты кызычык сенми эдинг? Кыалай танымай кыйгъанма?!» - деп уллу сейирге кыалган эди. Ангылауу кере, тыш сыфатым торлене болур, алай ич дуним а - угъай. Сахнада артык кеп сёлешуно, керексиз ары - бери юрюноно соймеиме. Бошдан айта болмазла тауула: «Къыз ауузон ачынчы саналады аругъа», - деп.

Адамланы бек сюеме, жырны алагы сауга этген насыпты. Ишиме бюсюреселе, ол магна уллу кыуанчды. Сабиллигимден бери аням, Галина Малкъярбиевна да: «Эсирик болма, башхаладан кесинги иги сунма, этген ишинги уа бийикде тут», - деп юйретгенди. Бюгонлюкде не ишни да аманга санаймын, муну этерге керекди деселе, кыаруумдан келсе, толтурурга кюреширимке.

- Тынгылачуларынга жырларынгы бла нени билдирге сюесе?

- Репертуарым уллуду. Аланы ичинде терен магъаналы чыгармала да бардыла. Ол жырла бла кёбюрк кюреширге да

туюшеди. Сёлерини ниет магъанасына туюнон, жюрегинден ётдюрге керекди. Сёз ючюн, уруша аталган бир жырлымда кыазауатдан кыайтмай кыалган жигитни кызыны жарсыуларыны юсюнден айтылады.

Мен да, ол жаш тишируну ич дунясына сингип, аны сыфатын жюрегим бла ётдюрге итингенме. Алай болмаса, кыараучула ийнанмазлык сунама, адамланы алдаган этгенча келеди кёлюме. Аням да тынгылаучуга жашауу ариулугун, келбетлигин, тамашалыгын жетдирге итинеме.

- Адамны кылыгында нени багъалайсы? Жууук заманда юйор кзуар акъылынг а бармыды?

- Ышангылыкны. Хар адам бу дуняга бир энчи борчу бла жаратылады, аны себепли заманыбызны бош керексиз затлага жюргъа, айхай да, эркинлигибиз жюкду. Жашауу шахмат кангачады, кылай бурулугун билмейсе, аны ючюн а кыатындагы адамланы багъалай билиу да инсанни бек ахшы кылыкларындан бири сунама.

Экинчи соруну юсюнден айтханда уа, кертиди, магна жыйырма жылдан атлаганды, бу акыл да келучюдо башыма. Аням да кыасыды. Ышанма кьадар милетибизден адамга тубетир деп.

Алай бир айтырыгым барды: бизни жашла искусствого берилиуонд магъанасын алыкты толусунлай ангылаймайдыла. Культур жаны бла айну харкюнюк кыйынды, тюз да юйно кирчиле бла кыалай кыалай эселе да, бу да тюз алайды. Аны себепли мен бу жолдан таймазлыгым туурады, фахуму кыаруула саугалар ючюн кюноно-кыарууу, заманымы да аймай кюреширимке. Ышанма, аны керти да ангылаган адамга жолугурма деп.

- Келлик заманда уа не бла кюреширисе?

- Жууук заманда сольный концерт кзуарга сюеме. Аны аллында уа альбом жаздыра турама. Анга эски, жангы жырларым да киркилдге.

Бек уллу мурагым а - Ата журтумда, тыш кыраллада да жанымча кёрген малкъяр халкымы бурунгу кыйыматлы культураны бирсилге да юлю болурча, аллай бийикликке кётюрюрге.

ЖАНГОРАЗЛАНЫ Нахбат.

ЭСГЕРИУЛЕ

Озгъан жылланы ауазы кьюлагыма чалынады...

Сарджон эл

Мени бу хапарым Орта Азияда тургъан заманда кесим кѳрген, эшитген затланы юсюнденди. Биз, анда туугъан жаш кыауум, кыартларыбыз, аналарыбыз кѳрген кыйынлыкъланы сынамагъанбыз. «Халкъланы атасы» ѳлгенден сора кѳчгюнчюлеге жумушакылык этиле башланган эди.

Биз тургъан эл уллу туююл эди. Аты да Сарджон деп, Кант шахардан узакъ бармай орналган. Орта орамны эки жанында юйледе кыргызылыла жашай эдиле, ала бла бирге – эки-юч таулу юйор. Кыалганла бир орамгъа сыйынган эдиле, юйлерини аллары да таулагъа айланып.

Самандан ишленген, башы да топуракъ бла жабылган юйюбюз манга бек уллу кѳрүне эди. Ортасында – коридор, эки жанында – отоула, кыйыры уа – гуму. Бир кюн кыарт анабыздан: «Биринчи бери келген заманда кыайда жашагъансыз?» – деп соргъанымда, ол манга юйден узакъ бармай бир терен тѳртгол уруну кѳргюзтѳдү. Кесини да кыангалары чирип, башы оюлуп, туюбюнде узун хансла мурса кыатыш ѳсюп. Хапаргъа кѳре, бизге бу юйю бир кыргызылы, хакъын да алмай, берип кетгенди.

Элде ток жокъ эди. Сууну да анам элни башында шаудандан, кылычны эки жанына эки челекни тагыып, бирин да кыолуна алып келтириучу эди. Атам а Кара-Жыгач элни колхозуну бухгалтери болганды.

Чюгюндюр баччала

Элни тиширулары, таулу, кыргызылы болсун, барысы да чюгюндюрде эдиле. Аны ѳсдюрген кыйын ишледен бириди. Орта Азияны кюню не бек кызыдырса, не кыйын болса да, адамла жигер урунгандыла, планларын толтургъан угъай, андан да кѳп этип сауугалангандыла.

Сѳз ючюн, Геккиланы Зухура, бир талай орденлери болгъан, битеу да СССР-де биринчиге айтылып, Москвада ВДНХ-да бир бийик юйюно битеу да кыабыргасында сураты салынып турганды. Хрущѳв аны Кремльге чакырып тубешгенди. Алтын жулдузгъа аты айтылып, берилмей кыалганды. Аллайла кѳп болгандыла.

Бизни ѳлден Кант шахар таба кыарасанг, узакъда, бир бийик быргыдан, жел кыайры урса ары айланып тургъан кыап-кыар кыотюн чыгыучу эди. Ол бал туз завод эди. Чюгюндюрде кюрешген адамлагъа хар ишлеген кюнлерине, «трудодень» жазып, ахчаны орунуна бал туз берип тургандыла.

Кыарт Тапаны хапары

Бизни юйю аллында юч уллу кыарга багъа ѳсгенди. Аланы тюплеринде, салкынында, столла, шинтикле бар

эдиле. Кыарт анабыз ол тереклени туюбюнде, уллу кыазанлада бир жыл кыалмай боза бишириучу эди. Аны кѳпле махтап эшитгенме. Бизге башха элден жууукъла, танышла да келгендиле. Аладан бирлери Шауаланы Тапа кыарт атабызны эрттегили шѳхларындан эди. Ала кыш кечеде гоппанны толтуруп, кысыхачны отда кыып-кызыл этип, аны уа бозагъа сугъуп, андан сора ичгенлерин кѳргенме. Аны ызындан а эрттегили хапарланы, жырланы айтып олтуруучу эдиле.

Аладан бири эсимдеди: Тапа бир нѳгери бла агъачны теренине киргенлей, айыугъа тубейдиле. Жаныуру муну нѳгерин биринчи тутады да, баш терисин сыдырып алады. Ол хариб а, эки инбашын да ѳрге жыйырып, «Ля иляха илля Аллах, ля иляха илля Аллах», – деп кыачып кетеди.

Андан сора жыртыч Тапаны ызындан болады. Экиси да жагъалаша кетедиле да, айыу муну эки-юч кѳре да ѳрге кетюрюп, жерге-жерге урады. Ёлгенмиди, саумду дегенча, кыулагын кѳкюрегине салып тынгылагъанда, Тапа солумай тохтайт эди.

Айыу аны ѳлген сунуп, юсюне терек бутакъла, тюккючле салып, чапыракъла бла басдырып, ахырында уа бир уллу терекни тамырлары бла кыобарып, юсюне атып ташады. «Ол кетгенден сора, юсюме кыаланган затладан кючден-бутдан чыгып, хазыр отунланы да аркыама атып, эл таба кыачалгъанымча кыачдым», – деучю эди Тапа.

Жашау кыурала барганды

Бизни элде таулулада, кыргызылылада тоила, оюнала болгъанда, сабийле ары кыуола эдик. Бир тохтамай кыобуз согууп, келинни отоудан чыгаргъанда, баш ау алгъанда, жырлап-тепсеп, ойнап-кюлюп тангнга дери ууатхандыла кыууанчланы. Жашла кызыланы тюрлю-тюрлю тепсеулеге кыгарып, сейирлик оюнала кыурап, сойгенле бир бирлерин жан жаулыкъ бла туююп, «текен» жасандырып, ол а хар кимни да кыамичи бла уруп-туююп, кюлдюрюп, кычыртып – адамладан сауугала алып безирей эдиле.

Адамланы айтханларына кѳре, малкылыла жашагъан жерледе малланы саны кѳп болганды. Кѳчгюнчюлюкюно ал жыллары болмаса, таулу халкъ, кыайда жашаса да, ачлыкъ сынамагъанды, берекети тѳгюлгенлей турганды.

Сарджон элде бизникиле кыргызылылагъа малларын учузлай, бек ашыкыгъанла уа алайлай окына берип кетгендиле. Радиосу болгъан юйде, кыоншула жыйылып, Ата журтубузда, аны шахарларында, эллеринде хапарлагъа, тауча жырлагъа суююп, кыуанып тынгылагъандыла. Кавказгъа

кѳчюп келгенде уа, кыргыз жырланы тансыкылайбыз.

Ол жерни тансыкылай

Жыйырма бла тѳрт жыл озгъандан сора Кыргызстаннга барам. Башха элден, кесибиз жашагъан жерге жааулай келип, школубузну тапдым. Биз окыгъан заманда уллу мектеп энди гитчечик кѳрюндю. Кѳп турдум кыатында, алгын заманланы эсге тюшюре. Элибизни ичинде айландым, бирге окыгъан нѳгерлериме тубедим. Сабий заманыбызны эсге тюшюрдюк. Кыргызылыла биз тургъан юйлени орунуна башха фатра салып, алагъа да ток жиберип тура эдиле.

Насийхатчымы юсюнден сѳз

Ахматланы Пакъны жашы Ханапий мени биринчи устазым эди. Атам бла ол бек татлы шѳхла болгъандыла анда да, бери келгенде да. Ол 1920 жылда Кыо-харташда туугъанды. Онеки жылында юйюрю Быллым элге кѳчюп келгенди. Нальчикде, Ленинчи шахарчыкыда, рабфакда устазлыкыга окыгъанды.

Быллым элде 1939-1940 жыллада устаз болуп ишлегенди. Артада аскер кыулыкыга чакырылады – Монголиягъа. Разведчиклени школун бошагъандан сора 1941 жылда октябрь айда Москваны фашистледен кыорууларгъа жибергендиле. Битеу урушну кезиуянде разведкагъа жюрюп турганды. Алты кѳре жаралы болганды. Кѳп орденле, майдалла бла сауугаланганды.

Уруш бошалгъандан сора Орта Азиягъа халкъын излей келеди, юйюрлю болады. Кавказгъа кыайтханда, биягы сабийлени окытуп башлагъанды. Ата журт урушха дери Ставропольда университетни бошاپ, Быллымда кѳп жылланы устаз болуп ишлеген В. В. Овчаренко «Повесть о Быллыме» деген китап кыгарганды да, анда Ханапийни, башха быллымчы жашланы, кызыланы юслеринден да жазгъанды. Ахматланы Ханапий КъМР-ни сыйлы устазы эди.

Ашырыу

1958 жылда, халчукланы машинагъа жюккел, асыры балчыкыдан, аны да тракторгъа илиндирип бара тургъаныбызлай, элде кыргызылыла бизни ашыра чыккъдыла. Тишируула жиямулкларын жаулыкларыны кыанталары бла сюртгенлери кѳз аллымда кыалганды.

Таулу халкъ, тѳзюмлюгю, иш кѳллюлюгю ючюн кесин башха халкылагъа суйдюрюп, кыйынлыкъланы хорлап чыккъанды. Бир-бир эрттенликде Орта Азияны ауазы анамы сют машинасыны кыонгуроу макъамы бла кыулагыма чалынады...

БЕККИЛАНЫ Омар.
Быллым эл.

Унутулмазлык

Тубешиуге термилиу

Кѳп болмай редакциягъа кыабартлы киши Хажисуфха Нахович Срукоч келген эди. Ол Нальчикде жашайды, анга 78 жыл болады. Бизге быллай хапар айтды. Элли жетинчи-алтмышынчы жыллада Кыргызстандан Фрунзе тийресинде аскерде кыулдукъ этгенди. Биргесине дагъыда онжети кыабартылы жаш болганды.

Была тутмакъланы сакълагъандыла, шахаргъа соруугъа да элтгендиле. Бир жол Хажисуфха аладан бирин Фрунзеге элтирге тюшеди. Ол ары тебиреген заманда, олтургъанла бирини шахарда Серов орамны бешинчи юйюнде ала-мат таулу жаш барды, анга кыайта кел, дейди.

Кыабартылы жаш, шахарда жумушун тамамлагъандан сора, нѳгер да алып, айттылган жерге барады. Эшикни кыакъсала, орта бойлу, бѳкѳм жаш чыгъады. «Миша, ким келгенди», – деп сорду акъ шинли ариу тишируу аны ызындан. Сѳзюнден, сыфатындан да орусу болгъаны кѳрюнюп тура эди. Жети-сегиз жыллыкъ жашчыклары да бар.

Кыонакыла: «Биз кыабартылылабыз, бу тийреде кыулдукъ этебиз, хапарыгъызын эшитип келгенбиз», – дегенлеринде, юйюно иелери бек кыуандыла, жарыкъ болдула. Уллу отоугъа элтип сыйладыла. Кавказдан да хапар сордула. Кете туруп, хар бирине 100-шер сом бердиле. Ол заманда жюз сом иги ахча эди. Миша анда темир жол вокзалны начальниги эди. Бир жол да юч жюз сом берген эди.

Аскерде кыулдукларынын бошاپ, жашла юйге тебиреп тургъанлай, быладан бири, туююшюп, сюдлукъ болады. Аны юч жылгъа олтуртургъа оюу этеди. Жашла кыагытларын хазыр этип кыолгъа алгъандыла, казармаларындан орамгъа да чыккъандыла.

Алай кетип кыалмадыла. Кыабакъ Эшикни аллын сакълап турадыла. Эки-юч кюнден командирге билдиредиле аскер кыулдукларынын бошагъан жашла кетмей тургъанларын. Ол а, былагъа жолугъуп, не болгъанын сорады. Срукоч тутулган нѳгерини юсюнден айттып, бирге келгенбиз, юйге да бирге кыайтыргъа керекбиз. Алайсыз айып этерикдиле элде, деп тохтаиды.

Командир анга сейир этип тынгылады. Кыалай этген эсе да, тутулган жашны ычындыртады. Была вокзалгъа келгенде, Миша да башчылары болуп, ол тийреде жашагъан таулула юч уллу машина бла бир ашыра келген эдиле.

Андан бери элли беш жыл ѳтѳдү. Хажисуф Нальчикде жашайды. Жыйырма жылны экинчи номерли училищеде сабийлени окытуп тургъанды. Алай бир заманны банкда да ишлегенди. Бююнюлкюде уа кѳп жыл мындан алгъа анга ахшылыкъ этген таулу жашны неда аны таныгъанланы излейди. Ким биледи, газет окыучуларыбызны араларында бу ишни билген, эшитген адам болса, Хажисуфха **89280825326** телефон номер бла селешсин.

ОСМАНЛАНЫ Хайса.

Кулытурада ишлегенлени профсоюзларыны республикалы комитетини жаматур организацианы КъМАССР – ни сыйлы артисткасы, республикада профсоюз кымылдыкау ветераны **БИТТИРАНЫ Махайны** кызы **Абидат** дуниясын алышындыргъаны бла байламлы уллу бушуу этип аны жууукларына бла ахлуларына кыайгы сѳз береди.

КъМР-ни Басма эмда асламлы коммуникация жаны бла кырал комитетини, КъМР-ни Журналистлерини союзу, «Адыгѳ псалъ», «Кабардино-Балкарская правда», «Заман», «Горянка», «Советская Молодёжь» газетлени, «Литературная Кабардино-Балкария», «Ошхамахо», «Минги-Тау», «Солнышко», «Нюр», «Нур» журналланы редакцияларыны, «Кыабарты-Малкыар» ВТК-ны, «Кыабарты-Малкыар» ГТРК-аны, «Нальчик» ОРТК-аны, «Кыабарты-Малкыар» республикалы информация агентствону, «Эльбрус» китап басманы, «КъМР-ни Асламлы информация органларыны учрежденияларыны ишлерин жалчытыучу комплекс ара» ГКУ-ну, «Тетраграф» ООО-ну коллективлери «Адыгѳ псалъ» газетни жууаплы секретары **ГУРИЖЕВА Мадина** **Азреталиевна**гъа анасы **ГУРИЖЕВА (Тхагалсоева) Нафили** **Хамзетовна** ауушханына бушуу этедиле эмда кыайгы сѳз бередиле.

Белгилеу

Орта күн Нальчикте Музыка театрда Культурда ишленген киюнон белгилеуно чеклеринде байрам концерт болганды. Анга республиканы шахарларын, районларын да бу сферада ишленген, аны айнууна июлош кюшон ветеранла эм бирсиле келгендиле.

Кыйналгъанланы сыйлагъандыла

Жыйылгъанланы алларында селеше, КъМР-ни культура министри Мухадин Кумахов аланы профессионал байрамлары бла алгышлагъанды. Илхам учунулу, жетишим, тюзюм, саулукузюонлик тежегенди. Ызы бла Республиканы Башчысыни Культурарада ишленген киюнон Театрны битеудуня киюнон бла алгышлауун окугъанды.

Анда Юрий Коков КъМР-ни культура жамауатны бютон бек керекли адеп-кылык мурдору болгъан чегенди. Ол кесине башха-башха халкъланы эм иги ышанлары, энчилликлерин жыйышырып, миллетлени, тёлюлени арасында байламлыкны кючлегени белгилейди. Андан сора да, Юрий Александрович культурада, театрда ишленгенге Къабарты-Малкъарны айнытугъа айбатлыкны, суратлау сёзюно киюнон бла июлош кюшо, мындан ары да къарулары таркыймай ишлерлерин тежегенди.

Алгыш сёзледен сора Мухадин Лялюшев, бет жарыкылы урунганланы бир къауумна саугъала да хазырлангъанларын билдирип, алагъа диплома бергенди. Бу жол аллай сыйгъа тийишли болгъанланы санында Черек району Герлегеж элини Маданият ююнон директору Созайланы Анжела, Мечиланы Кязимни атын жюрютген сабий-жаш тёлю республикалы библиотеканы краеведеине бёлюмюно тамата специалисти Рахайланы Фаризат, «Балкария» фольклор-этнография къырал тасеу ансамбльни балет артисти Махиланы Асият, Долинскде Мемориалны художниги – оформители Теммоланы Жагъафар эм башхала бардыла.

Министр культурагъа сабийлей келип, саулай жашауларын аны бла байлагъанлары бла бирге улуу жетилиме болдурган, кеслерин халкъгъа сыйдоурген акъсакала хурметте тийишли болгъанларын чертгенди. Алагъа энчи «Чест

и достоинство» деген диплом берилгин айта, сахнагъа халкъыбызны ийнагы Улбашланы Азюнон чакыргъанды. Ол да, аны аллай сыйгъа, хурметте тийишли кёргенлери ючюн ыразылыгъын билдирип, залдагъылары бу кюледе белгиленген байрамланы барысы бла да алгышлагъанды. Ызы бла ары келгенле, ёрге къобул, ветеранланы хурметленгенди. Ол кезиде аланы барысына да голле берилгенди.

Концертде дагъыда бир хычыуун жумуш болганды. Мухадин Кумахов, олтурганлагъа ариу миллет къобузну кёргозюрлерин тилеп, аллай инструментле жууукъ заманны ичинде, документле хазыр этилип бошалгъанлай, бир къауум эли жибрилликлерин ангылатханды. Алай бла аллай огурулу сертификатланы алгъанланы арасындадыла Бедикни, Быллымыны, Огъары Чегемни Маданият юйери эм Огъары Малкъарны сабий музыка школы.

Ызы бла залдагъыла байрамгъа деп Музыка театры хоры хазырлагъан программагъа тынгаларгъа онг талхандыла. Аны таулу жаш тасейди исламей деп жырлагъаны уа бютон хычыуун кёрюнгенди. Андан сора да, «Галпала» деген халкъ жырыни Жаникаланы Эльдар айтханында, жаш адамларыбыз аллай чыгармаланы ачыклагъанлары къуандырганды эм ышандырганды.

Саулай хорну ишин да белгилерге тийишлиди. Нек дегенде ол кюн концертте келгенлени анда жырлагъанла, дирижер да жыр искусство бла эслерин бийлегендиле, келлерин жартхандыла.

МОКЪАЛАНЫ Зухура.
Суратланы **ХОЛАЛАНЫ**
Марзият алгъанды.

Спорт

Къыралны эм къарыулу гёжефлеринден бири

Алгъа Тырнауузу, артада уа Элбрус районну сабий-жаш тёлю спорт школы жетишимли ишлеп келгенли жарым ёмюр болады. Ол заманны ичинде анда кёп фахмулу спортчуланы хазырлагъандыла. Аладан бири Локияланы Муратды. Специалистле, аны усталыгъына багъа биче, ол грек-рим тутушуудан къыралыбызны эм умутландырған жаш гёжефлерини санына киргенин дайым белгилейди.

Мурат спортну устасыды, Россейни жыйымдык командасындады. Ол кесин кёп даражалы эришуледе сынагъанды, аланы асламысында алчы жерлеге чыккъанды. РФ-ни бла Москваны биринчиликлеринде къытхан алтын майдаллары иги кесекдиле. Иранда, Румынида, Тюркде болган улуу халкъла аралы турнирледе биринчи неда экинчи жерлени алмай къоймагъанды. Былтыр а дуняны биринчилигинден да саугъа бла къайтханды.

Россейни сыйлы тренери Локияланы Юрий билдиргенди. Мурат тутушуу бла кюрешип сегиз жылында башлагъанды. Ол кесини жыл санына бёкемирек болгъанлыккъа, санлары тынч бююлгендиле. Бу энчилиги анга эришген спортчулары приёмларындан «кытулургъа» болушханды, ол а спортну бу тюрлюсюнде бек керекди.

Жарау этип башлагъанлы бир неча айдан окуяна ол район, республикалы эришуледе да хорлап тебирегенди. Биринчи даражалы турнирде – Волгоградда Россейни биринчилигинде – «алтынны» алган эди. Алай аркъасына чып тошгени, къолун сындыргъаны ючюн кёп заманны багъылыргъа, ызы бла уа жангъдан къарыуун жырлауа тошгенди. Ол а алай тынч туюлюду.

Тренери белгилегенге кёре, Мурат къачан да итиниюлюк, хорлам ючюн кючюн аямай ахырына дерги кюрешени, къаты ниетлиги бла айырмы эди. Сермешни аллында очколарын тас этип башласа да, аланы жангъдан жыймай къоймагъанды. Алай бир-бирде башха тюрлю да болуучу эди: алгъа онглай келип, артада уа улуу кёллюк этип, кытдырып да ийгенди. Сёз ючюн, Россейни юниорланы араларында биринчилигинде ол 7:2 эсеп бла алда бара эди. Алай тюз да ахыр такыйкъалада хорлатханды. Дуняны биринчилигини жарым финалында да тобешиююм ахырында кытдыргъанды.

Бусагъатда спортчугъа 21 жыл толгъанды. Абадан жыл саннга кёчгенликте, эки битеурроссей турнирде алчы болганды, Иван Поддубныйни мемориалына (ол дуняны официальной болмагъан чемпионатына саналады) къатышханды. Мында ючюнчю жер ючюн сермешинде хорлатып, призёрланы санына киралмагъан эсе да, кесин иги жанындан кёргозталганды эм аны Россейни жыйымдык командасына алгъандыла.

Жарсыугъа, ол заманда саулуугъа чып тошгени бюгон да анга толу кючю бла тутушургъа

онг бермейди. Быйыл ол «кюююзге» хазна чыгъарыкъды, асламысында келир даражалы эришулеге хазырланп турлукуду.

Мурат 2020 жылда Олимпиада оюнагъа къатышырма, къалырма деген соорубузгъа жууап бере, Локияланы Юрий аны аурулукъ категориясында (98 килограмм) беш-алты бек кючю гёжеф болгъанлары билдиргенди. «Аланы араларында Олимпиаданы кюмшю призёру, дуняны вице-чемпиону бардыла. Алай аланы къытаргъа, кытдырыргъа да онглаы бирчаракъды.

Мурат а абадан къауумда сынамын энди ёсдюре турады, алай ала бла тийишлисича тутушалыгъын юйренуу-жарау этуу жыйылулада шарт кёргозгенди. Олимпиаданы аллында жыллада ол кесини къарыуун, усталыгъын да толусунлай ачыкъларына ышанама. Итинуюлюк, башында айтханыгъа, уллуду, жангыз да саулуугъа хата болмасын», - дегенди ол.

Анатолий ТЕМИРОВ.
Сурат авторнуду.

Белгилеу

Жыйылыула, кёрмючле, эришуле

Чегем районда Малкъар халкъны жангырыуу киюнон жоралап, район администрацияны культура бёлюмю байрам ингирле хазырлагъанды. Аны чеклеринде улуу маданият программа жарашдырылып, жыйылыула, китап кёрмючле, солу ингирле да къуаралгъандыла.

28 мартда Яникойда концерт боллукуду. Тебен Чегемде да «Жангырыуу киюнон бла, Малкъарым!» деген байрам бардырыллыкды. Хушто-Сыртда уа «И добротe извечной знайте цену» деген ат бла къуанчлы жыйылыу белгиленгенди. Булунгу бла Эл-Тюбюнде да «Жангырыуу киюно

бла!» концертте келирге онг табарыкъдыла эллиле. Районну битеу библиотекаларында «Малкъар халкъны тюненеси эм бютюно» тема бла китап кёрмючле кёл сейир шартны юсонден халпарыкъдыла. Маданият юйледе жаш тёлюге солу ингирле да къуаралгъандыла. Чегем шахарны Культура юйюнде «Бизни кючюбюз шухёлукъдады» деген ат бла улуу концерт бардырыллыкды. Анга уа Булунгу, Тебен Чегем, Хушто-Сырт, Яникой эллине келечилери къатышырыкъдыла.

БАЙТУУГЪАНЛАНЫ Исмайл.

Газетни келир номери 30 мартда чыгъарыкъды.

Учредитель: Къабарты-Малкъар Республиканы Парламенти бла Правительствосу

Баш редактор
АТТАЛАНЫ Жамал

РЕДКОЛЕГИЯ:

ЖАНГОРАЗЛАНЫ Нажабат
(баш редактору орунбасары)
ТЕКУЛАНЫ Хауа
(баш редактору орунбасары)
ТОКЪЛУЛАНЫ Борис (жууаплы секретарь)
МОКЪАЛАНЫ Зухура
(культура бёлюмюно таматасы)
ТИКАЛАНЫ Фатима (жамауат-политика бёлюмюно таматасы)

ТЕЛЕФОНЛА:

Редактору приёмный - 42-63-01. Баш редактору орунбасарлары - 42-38-21, 40-04-82. Жууаплы секретарь - 42-66-85. Секретариат - 40-93-62. Корректорла - 42-63-52.

Газет Басманы эм асламлы информацияны эркиндиклерин къоруула жаны бла Къабарты-Малкъар регион инспекцияда 1994 жылда 14-чю июньда регистрация этилгенди.

Регистрация номер —Н—0066. Индекс - 51532

Газетни басмагъа КъМР-ни Басма эмда асламлы коммуникация жаны бла къырал комитетини компьютер службысы хазыр этгенди.

Газет «Тетраграф» ООО-ну типографиясында басмаланганды. Нальчик шахар, Ленин аты проспек, 33

Номерге графикте кёре 19.00 сагъатда кюп салынады. 20.00 сагъатда кюп салынады.

ГАЗЕТНИ НОМЕРНИ ЧЫГАРГЪАНЛА:

Жангоразланы Нажабат-дежурный редактор;
Кетенчиланы Зульфия- жууаплы секретары орунбасары;
Геляланы Валентина - (3,4,5,6-чы бетле), Зезаланы Лида - (1,2,7,8-чы бетле) - корректорла.

Тиражы 2050 экз. Заказ №402
Багъасы 10 сомду

РЕДАКЦИЯНЫ ЭМ ИЗДАТЕЛЬНИ АДРЕСИ:

360000, Нальчик шахар,
Ленин аты проспек, 5

электронный почтасы:
elbor_50@mail.ru